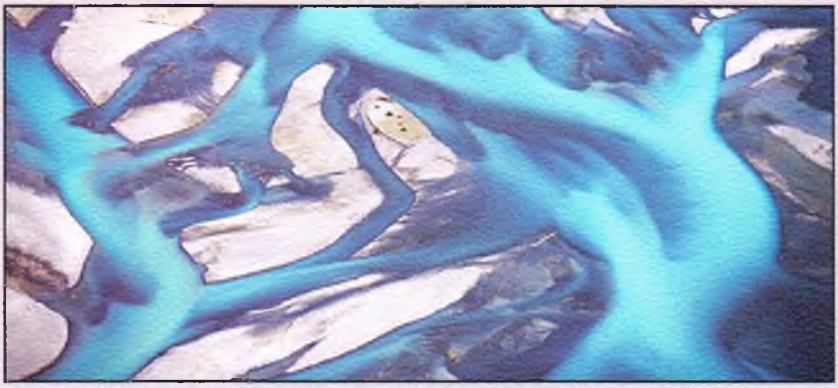
Kapımızdaki Yabancılar

Zygmunt Bauman

İngilizceden Çeviren: Emre Barca

AYRINTI

ZYGMUNT BAUMAN

1925'te Polonya'da doğan Bauman sırasıyla faşizmi, sosyalizmi ve kapitalizmi eleştirel bir mesafeyi koruyarak yaşamış ve hiçbir zaman bağımsız entelektüel kişiliğinden taviz vermemiştir. 1968'de Polonya'dan sınır dışı edilmesinin ardından İsrail'e, oradan da Leeds Üniversitesi Sosyoloji Kürsüsü'nün başına geçmek üzere Britanya'ya gitmiştir. Bu görevini 1971-1990 arası sürdüren Bauman, ilk yıllardan itibaren hemen her konuda sosyolojik bakışın çerçevesini genişleten eserler vermiştir. Bauman genellemeleri seven bir yazardır; ama yöntembilim ve kavram tartışmaları yerine doğrudan toplumla ilgilenir. Eserleri bir sorun ve teşhis etrafında döner. Bu anlamda Britanya geleneğinden kopar. Göçmenliği, öncelleri K. Mannheim, A. Löwe, N. Elias gibi ona da, ampirik ve pragmatik bir geleneğin şekillendirdiği ada kültürüne dışarıdan bakma imkânı vermiştir. Ayrıca onlar gibi, hakikat ve ahlakı sosyolojiye taşır. Bauman kültür ve iktidarın çözümlemesine özel önem vermiş ve bu çerçevede toplum, ideolojiler, milli kimlikler, devlet, ahlaki seçim, modernizm ve postmodernizm konularını ele alarak sosyolojiye yeni bir soluk getirmiştir. Türkçede yayımlanan kitapları şunlardır: *Socialism: The Active Utopia* (1976; *Sosyalizm: Aktif Ütopya*, Çev. Ahmet Araşan, Heretik Yay., 2016); *Hermeneutics and Social Science* (*1978; Hermenötik ve Sosyal Bilimler*, Çev. Hüseyin Oruç, Ayrıntı Yay., 2017) *Legislators and Interpreters* (1987; *Yasa Koyucular ile Yorumcular*, Çev. K. Atakay, Metis Yay., 1996); *Freedom* (1988; *Özgürlük*, Çev. Kübra Eren, Ayrıntı Yay., 2015); *Modernity and the Holocaust* (1989; *Modernite ve Holocaust*, Çev. Süha Sertabiboğlu, Alfa Yay., 2016); *Thinking Sociologically* (1990; *Sosyolojik Düşünmek*, Çev. Abdullah Yılmaz, Ayrıntı Yay., 1999); *Modernity and Ambivalance* (1991; *Modernlik ve Müphemlik*, Çev. İsmail Türkmen, Ayrıntı Yay., 2003); *Mortality, Immortality and Other Life Strategies* (1992; *Ölümlülük, Ölümsüzlük ve Diğer Hayat Stratejileri*, Çev. Nurgül Demirdöven, Ayrıntı Yay., 2000); *Postmodern Ethics* (1993; *Postmodern Etik*, Çev. Alev Türker, Ayrıntı Yay., 1998); *Life in Fragments-Essays in Postmodern Morality* (1995; *Parçalanmış Hayat-Postmodern Ahlak Denemeleri*, Çev. İsmail Türkmen, Ayrıntı Yay., 2001); *Postmodernity and its Discontens* (1997; *Postmodernlik ve Hoşnutsuzlukları*, Çev. İsmail Türkmen, Ayrıntı Yay., 2000); *Globalization: The Human Consequences* (1998; *Küreselleşme: Toplumsal Sonuçları*, Çev. Abdullah Yılmaz, Ayrıntı Yay., 1999); *Work, Consumerism and the New Poor* (1998; *Çalışma, Tüketicilik ve Yeni Yoksul*, Çev. Ümit Öktem, Sarmal Yay., 1999); *In Search of Politics* (1999; *Siyaset Arayışı*, Çev. Tuncay Birkan, Metis Yay., 2013); *Liquid Modernity*, (2000; *Akışkan Modernite*, Çev. Sinan Okan Çavuş, Can Yay., 2017); *The Individualized Society* (2001; *Bireyselleşmiş Toplum*, Çev. Yavuz Alogan, Ayrıntı Yay., 2005); *Community. Seeking Safety in an Insecure World* (2001; *Cemaatler. Güvenli Olmayan Bir Dünyada Güvenlik Arayışı*, Çev. Nurdan Soysal, Say Yay., 2016); *Conversations with Zygmunt Bauman* (2001; Keith Tester ile birlikte; *Zygmunt Bauman ile Söyleşiler*, Çev. Mesur Hazır, Heretik Yay., 2017); *Liquid Love* (2003; *Akışkan Aşk*, Çev. Işık Ergüden, Alfa Yay., 2017); *Identy: Conversations with Benedetto Vecchi* (2004; *Kimlik: Benedotto Vecchi Tarafından Gerçekleştirilmiş Söyleşiler*, Çev. Mesut Hazır, Heretik Yay., 2017); *Art of Live* (2008; *Yaşam Sanatı*, Çev. Akın Sarı, Ayrıntı Yay., 2017); *Does Ethics Have a Chance in a World Consumers?* (2008; *Etiğin Tüketiciler Dünyasında Bir Şansı Var mı?*, Çev. Funda Çoban, İnci Katırcı, De ki Yay., 2010); *44 Letters from the Liquid Modern World* (2010; *Akışkan Modern Dünyadan 44 Mektup*, Çev. Ahmet Söğütlüoğlu, Habitus Yay., 2012); *Collateral Damage: Social Inequalities in a Global Age* (2011; *Modernite, Kapitalizm, Sosyalizm: Küresel Çağda Sosyal Eşitsizlik*, Çev. F. Doruk Ergun, Say Yay., 2013); *Culture in a Liquid Modern World* (2011; *Akışkan Modern Dünyada Kültür*, Çev. Fatih Örnek, İhsan Çapçıoğlu, Atıf Yay., 2015); *Liquid Survellance* (2012, David Lyon ile birlikte; *Akışkan Gözetim*, Çev. Elçin Yılmaz, Ayrıntı Yay., 2013); *This is Not a Diary* (2012; *Bu Bir Günlük Değildir*, Çev. Didem Kizen, Jaguar Yay., 2014) ve *Does the Richness of the Few Benefit Us All?* (2013; *Azınlığın Zenginliği Hepimizin Çıkarına mıdır?*, Çev. Hakan Keser, Ayrıntı Yay., 2014); *Practices of Selfhood* (2015; Rein Raud ile birlikte; *Benlik Pratikleri*, Çev. Mehmet Ekinci, Ayrıntı Yay., 2018); Stanislaw Obirek ile birlikte *On the World and Ourselves* (2015; *Dünyaya ve Kendimize Dair*, Çev. Burcu Halaç, Ayrıntı Yay., 2017) ve *Of God and Man* (2015; *Tanrı'ya ve İnsana Dair*, Çev. Ahmet Emre Pilgir, Ayrıntı Yay., 2015). Ayrıca çok sayıda makale ve kitap eleştirisi yazmış olan Z. Bauman, *Modernity and the Holocaust* kitabıyla Amalfi Avrupa Sosyoloji ve Sosyal Bilimler Ödülü'nü almıştır. Uzun yaşamına pek çok değerli çalışmayı sığdıran Bauman, 9 Ocak 2017'de hayatını kaybetti.

Ayrıntı: 1190
İnceleme Dizisi: 300

Kapımızdaki Yabancılar
Zygmunt Bauman

Kitabın Özgün Adı
Strangers at Out Door

İngilizceden Çeviren
Emre Barca

Yayıma Hazırlayan
Selin Aktuyun

Son Okuma
Yılmaz Akan

Bu kitabın Türkçe yayım hakları AnatoliaLit Agency aracılığıyla alınmıştır.

© Zygmunt Bauman, 2016
This editions is published by arrangement with Polity Press Ltd., Cambridge

Kapak Fotoğrafı
laurenepbath / RooM / Getty Images Turkey

Bu kitabın Türkçe yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak Tasarım
Arslan Kahraman

Baskı ve Cilt
Kayhan Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Merkez Efendi Mah. Fazılpaşa Cad. No: 8/2 Topkapı/İstanbul
Tel.: (0212) 612 31 85 - 576 00 66
Sertifika No.: 12156

Birinci Basım: *Mayıs 2018*

Baskı Adedi *2000*

ISBN 978-605-314-286-7
Sertifika No.: 10704

AYRINTI YAYINLARI
Basım Dağıtım San. ve Tic. A.Ş.
Hobyar Mah. Cemal Nadir Sok. No.: 3 Cağaloğlu – İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Faks: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

twitter.com/ayrintiyayinevi facebook.com/ayrintiyayinevi instagram.com/ayrintiyayinlari

Zygmunt Bauman

Kapımızdaki Yabancılar

İNCELEME DİZİSİ
SON ÇIKAN KİTAPLAR

ŞİDDETSİZ DİRENİŞ
Felsefi Bir Giriş
Todd May

AYDINLAR SOSYALİZMİ
Jan Waclaw Makhayski

İLETİŞİM BİLİMLERİNİN UNUTULMUŞ KÖKENLERİ
Der. Jacques Perriault

MODA-LOJİ
Yuniya Kawamura

MARKSİZM'İN ANLAMI
Paul D'Amato

CİNSELLİĞİN ÖNEMİ
Arzuya Yeniden Kavuşmak
Dr. Ghislaine Paris

ÇALIŞMA DÜŞÜNCESİ
John W. Budd

YORUM VE AŞIRI YORUM
Umberto Eco

HAYATIN GİZLİ HAZLARI
Theodore Zeldin

HAYATIN KIRILGANLIĞI
William E. Connolly

DEVLET VE HUKUK
Friedrich Engels, Karl Marx

İYİMSER OLMAYAN UMUT
Terry Eagleton

TEKNİK, SERMAYE, MEDYA
Peter Trawny

PROTESTO
Toplumsal Hareketlere Kültürel Bir Giriş
James M. Jasper

SOSYALİZMDE EĞİTİM KÜBA
Celil Denktaş

HERMENÖTİĞİN KÖKENİ
Kendilik Hakkında - Dartmouth Konferansları, 1980
Michel Foucault

YAŞAM SANATI
Zygmunt Bauman

LENİN
Farklı Bir Yol
Lars T. Lih

HERMENÖTİK VE SOSYAL BİLİMLER
Anlama'ya Dair Yaklaşımlar
Zygmunt Bauman

LENİN 2017
Hatırlamak, Tekrarlamak ve Kafa Yormak
Vladimir İlyich Lenin , Slavoj Žižek

EKİM
Rus Devriminin Hikâyesi
China Miéville

DÜNYAYA VE KENDİMİZE DAİR
Zygmunt Bauman & Stanislaw Obirek

FAŞİZM VE KAPİTALİZM
Faşizmin Sosyal Kökenleri ve İşlevleri Üstüne Teoriler
Angelo Tasca, Arthur Rosenberg, Otto Bauer, August Thalheime

TANRI'YA VE İNSANA DAİR
Stanislaw Obirek, Zygmunt Baumane

İSTİSNA HÂLİ
Giorgio Agamben

BENLİK PRATİKLERİ
Zygmunt Bauman & Rein Raud

EŞYA VE İNSAN
Bir Pratik İlişkinin Felfesefesi, Pedagojisi ve Sosyolojisi
Arnd-Michael Nohl

Kapımızdaki Yabancılar

İçindekiler

1 Göç Paniği ve (Sui)istimalleri 9

2 Çıpa Arayışında Yüzer Gezer Güvensizlik 25

3 Güçlü Adamların (ya da Kadınların) Peşinde 43

4 Birlikte ve Kalabalık 59

5 Zahmetli, Rahatsız Edici, İstenmez: Kabul Edilemez 73

6 Nefretin Antropolojik Kökenlerine Karşı Zamanla Sınırlı Kökenleri 81

1
Göç Paniği ve (Sui)istimalleri

Kamusal kaygı ve korkuların odak ve çıkış noktaları olagelen televizyon haberleri, gazete başlıkları, politik konuşmalar ve internet tweet'leri bugünlerde "göç krizi"ne referanslarla dolup taşıyor; görünüşe göre Avrupa'yı istila ederek, bildiğimiz, uyguladığımız ve el üstünde tuttuğumuz yaşam şeklinin çöküşü ve ölümüne işaret ediyor. Bu kriz, an itibariyle, kanaat oluşturucuların açtığı insan zihni ve duygularını işgal etme ve tabi kılma yönündeki daimi savaşın politik doğrucu bir tür kod adıdır. Bu savaş alanından yapılan haber yayınının etkisi hakiki bir "ahlaki

paniğe" (İngilizce Wikipedia tarafından kaydedildiği gibi, fenomenin yaygın şekilde kabul edilen tanımıyla, "ahlaki panik" kavramı "toplumsal refahı tehdit eden bir kötülük olduğuna dair, çok sayıda insan arasında yayılan korku hissi" anlamına gelir) neden olmaya başlıyor.

Ben bu sözleri yazarken, nasırlaşmış bir duyarsızlık ve ahlaki körlükten doğan başka bir trajedi gelip çatmak için pusuda bekliyor. Kamuoyunun, reyting açgözlüsü medya ile işbirliği içinde "mülteci trajedisinden bıkkınlık" noktasına doğru gitgide ve durmaksızın yaklaştığına dair işaretler birikiyor. Boğulmuş çocuklar, aceleyle dikilen duvarlar, dikenli teller, aşırı kalabalık toplama kampları ve göçmenlere baş belası muamelesi etme konusunda birbiriyle rekabet eden hükümetler, kıl payı kurtulma ve güvenlik için seyahatin sinir bozucu tehlikeleri; tüm bu ahlaki rezaletler hiç olmadığı kadar az haber niteliği taşıyor ve gittikçe daha seyrek olarak "haberler"de yer alıyor. Ne yazık ki, şokların kaderi normalliğin rutinine dönüşüyor; kendini tüketen, gözden kaybolan ve unutulma örtüsüne sarılarak vicdanlardan kaybolan ahlaki paniğin rutinine. Avustralya'dan sığınma talep eden ve kendilerini Woomera'nın dikenli tellerine atan ya da "karasularına girmelerini önlemek için" Christmas Island ve Nauru'da Avustralya hükümeti tarafından inşa edilen toplama kamplarına kapatılan Afgan mültecileri şu anda kim hatırlıyor? Ya da "BM Mülteciler Yüksek Komiserliği tarafından haklarından mahrum bırakıldıktan sonra" Kahire'nin merkezinde polis tarafından öldürülen onlarca Sudanlı sürgünü?[1]

Kitlesel göç hiçbir şekilde yeni bir fenomen değil; "modern yaşam şekli"miz "gereksiz insanlar"ın (ekonomik

1. Bkz. Michel Agier, *Managing the Undesirables*, Çev. David Fernbach, Polity, 2011, s. 3.

ilerlemeye bağlı olarak, *yerel* anlamda "lüzumsuz" –fazladan ve istihdam edilemez– ya da toplumsal/politik dönüşümler ve bunu izleyen güç mücadelelerinin sebep olduğu huzursuzluk, çatışma ve ihtilafların bir sonucu olarak reddedilen, yani *yerel* anlamda hoş görülemez insanların) üretimini de içerdiğinden (defalarca yön değiştirmiş ve ara sıra tersine dönmüş olsa da) modern döneme başından bu yana eşlik ediyor. Bu da yetmezmiş gibi, şu anda, Batılı güçlerin yanlış hesaplanmış, ahmakça dar kafalı ve açıkça beyhude politikaları ve askeri girişimlerinin sonrasında, Ortadoğu bölgesinin derin ve görünüşe göre umutsuz istikrarsızlaşmasının sonuçlarına katlanıyoruz.

Dolayısıyla, kalkış noktasında bulunan mevcut kitle hareketlerinin ardındaki faktörler iki türlü; aynı zamanda bunların varış noktalarında ve göç alan ülkelerdeki reaksiyonlar üzerindeki etkileri de öyle. Hem ekonomik göçmenlerin hem de mültecilerin sığınma aradığı kürenin "gelişmiş" kısımlarında, iş dünyası çıkarları ucuz emeğe ve kâr vaat eden yeteneklere gözünü dikmiş durumda ve onları hoş karşılıyor (Dominic Casciani'nin etkileyici şekilde özetlediği gibi: "Kıtada yabancı emeği bulmak ve kayıt altına almak konusunda sıkı çalışan istihdam büroları sayesinde, İngiliz işverenler ucuz yabancı işçileri elde etmek konusunda bilgili hale geldi"[2]), toplumsal konum ve beklentilerinin zayıflığı ve kırılganlığından zaten mustarip nüfusun büyük çoğunluğu içinse, bu akın emek piyasasında daha fazla rekabete, daha derin bir belirsizliğe ve zenginleşme şanslarında düşüşe işaret ediyor: Politik olarak patlamaya hazır bir ruh hali ve birbiriyle uyumsuz iki arzu –sermaye sahibi efendilerini yüceltmek ile seçmenlerin korkularını yatıştırmak– arasında beceriksizce yön değiştiren politikacılar.

2. Bkz. www.bbc.co.uk/news/uk-31748423.

Sonuç olarak, işler şu an ve uzun bir süre böyle olacak gibi göründüğüne göre, kitlesel göçün duraklamaya uğraması zor; durması yönünde yapılan telkin ve gittikçe ustalaşan girişimlerin azalması da. Kitabının ikinci baskısına yazdığı önsözde Robert Winder'ın zekice belirttiği gibi, "İstediğimiz kadar sandalyemizi kumsala koyup, yaklaşmakta olan dalgalara bağıralım, ne gelgit dinleyecek ne de deniz geri çekilecektir."[3] Göçmenleri "kendi arka bahçemiz"den uzak tutmak için duvarlar inşa etmek, gülünç şekilde antik filozof Diogenes'in eski Sinop'un sokaklarında içinde yaşadığı fıçıyı bir o yana bir bu yana yuvarlaması hikâyesine benziyor. Bu tuhaf davranışının nedeni sorulduğunda, Diogenes komşularının kapılarına barikat yapmak ve kılıçlarını keskinleştirmekle meşgul olduğunu gördüğünü ve Makedonyalı İskender'in yaklaşan askerleri tarafından işgal edilmesine karşı şehrin savunmasına katkı yapmak istediğini söyler.

Ne var ki son birkaç yılda gerçekleşen, mülteci ve sığınmacıların eklenmesiyle Avrupa'nın kapılarını çalan göçmenlerin toplam sayısındaki olağanüstü sıçramadır. Bu sıçramanın nedeni "yıkılan" ya da zaten yıkılmış olan devletler ya da nereden bakılırsa bakılsın devletsiz ve dolayısıyla hukuksuz topraklardır; sonu gelmez kabile ya da mezhep savaşları, kitle katliamları ve kıran kırana, devamlı eşkıyalıkların sahne olduğu topraklar. Bu, büyük ölçüde Afganistan'a ve Irak'a düzenlenen, ölümcül şekilde yanlış değerlendirilmiş, talihsiz ve vahim askeri seferlerin ikincil hasarıdır. Gayrisafi milli hâsıla hırsı içindeki hükümetlerin (uluslararası silah fuarlarında genelde gururla dışa vurulsa da) örtük desteğiyle, kâr hırsı içindeki silah endüstrisi tarafından beslenen ve kontrolden çıkan kü-

3. Robert Winder, *Bloody Foreigners: The Story of Immigration to Britain*, Abacus, 2013, s. xiii.

resel silah ticaretinin yardımı ve suç ortaklığı sayesinde, bu seferler diktatörlük rejimlerinin yerine sürekli açık bir kuralsızlık tiyatrosunun ve şiddet çılgınlığının geçmesiyle sonuçlandı. Keyfi şiddet düzeni yüzünden evlerini ve kıymetli mülklerini terk etmeye itilen mültecilerin, ölüm tarlalarından kaçarak sığınak arayan insanların akını, çorak topraklardan çimlerin yeşil olduğu yerlere gitme insani arzusuyla hareket eden "ekonomik göçmenler"in sabit akışını aştı: Gelecek vaat etmeyen, verimsizleştirilmiş topraklardan fırsat bolluğu içindeki hayal diyarlarına. Paul Collier düzgün bir yaşam standardı şansı arayan bu insanların sabit akışı hakkında (insanlığın başlangıcından bu yana istikrarlı bir şekilde süren ve ancak işsiz bırakılarak gereksiz hale getirilmiş ve heba olmuş yaşamların[4] modern sanayisi ile hızlanan bir akış) şunları söylüyor:

> İlk gerçek şu ki yoksul ülkelerle zengin olanlar arasındaki gelir farkı inanılmaz derecede yüksek ve küresel büyüme süreci daha on yıllar boyunca bu farkın bu şekilde kalmasını sağlayacak. İkincisi, göç bu farkı anlamlı bir ölçüde daraltmayacak; çünkü destek mekanizmaları çok zayıf. Üçüncüsü, göç devam ettikçe, birkaç on yıl boyunca diasporalar birikmeye devam edecek. Böylece mültecilerin artışı kolaylaştırıldıkça, gelir farkı sürecek. Bu, yoksul ülkelerden zenginlere göçün artmaya başlayacağı anlamına geliyor. Öngörülebilir gelecekte uluslararası göç bir dengeye kavuşmayacak: Büyük ölçekte bir dengesizliğin başlangıcını gözlemliyoruz.[5]

Collier'in hesapladığı gibi, 1960 ile 2000 arasında (Collier bunları yazdığı sırada 2000'e kadarki istatistikler mev-

4. Bkz. Zygmunt Bauman, *Wasted Lives: Modernity and Its Outcasts*, Polity, 2003.

5. Paul Collier, *Exodus: Immigration and Multiculturalism in the 21st Century*, Oxford University Press, 2013, burada 2014 Penguin baskısı alıntılanmıştır, s. 50-1.

cuttu) "yoksul ülkelerden zenginlere göç 20 milyondan 60 milyona yükseldi. Dahası, yıldan yıla artış hızlandı... 2000'den sonra da bu hızlanmanın devam edeceğini öngörmek makul bir varsayım olur." Diyebiliriz ki kendi mantığı ve devinimi içinde yoksul ve zengin ülkelerin nüfusları bileşik kaplardaki sıvı gibi davranacaktır. Küreselleşen gezegenin hem "gelişmiş" hem de "gelişmekte olan (?)" kısımlarının refah düzeyleri eşitlenene kadar, göçmenlerin sayısı bir dengeye doğru artmak zorunda. Ne var ki böyle bir sonuca varmak, tarihsel yazgının öngörülemeyen dönüşleri hariç tutulsa bile, her halükârda on yıllar alacaktır.

Savaşların ya da despotizmlerin canavarlığından veya açlık ve beklentisiz bir varoluş yüzünden kaçan mülteciler modern zamanların başlarından bu yana diğer halkların kapılarını çalıyor. Bu kapıların ardındaki insanlar için, onlar şimdi olduğu gibi her zaman yabancı. Yabancılar tam da "yaban" -dolayısıyla, günlük olarak etkileşimde olduğumuz ve ne beklediğimizi bildiğimize inandığımız insanlardan farklı olarak- yani korkutucu şekilde öngörülemez oldukları için kaygıya neden olmaya eğilimlidir; çünkü hepimiz biliriz ki kitlesel yabancı akını değer verdiğimiz şeyleri yok edebilir ve bu, avutucu şekilde aşina olduğumuz yaşam şeklimizi sakatlamak ya da yok etmek anlamına gelebilir. Mahallelerimizde, şehrin caddelerinde ya da işyerlerinde birlikte yaşamaya alıştığımız insanları sıradan bir şekilde dost ya da düşman olarak ayırır, hoş karşılar ya da sadece hoş görürüz; hangi kategoriye koyarsak koyalım, onlara nasıl davranacağımızı ve ilişkimizi nasıl idare edeceğimizi iyi biliriz. Oysa, yabancılara dair bilgimiz onların [hesaplı] hareketlerini okuyamayacak ve uygun tepkiyi ortaya koyamayacak kadar azdır; niyetlerinin ne olabileceğini ve bir sonraki adımda ne yapacakla-

rını tahmin edemeyecek kadar az. Ne bizim eserimiz ne de bizim kontrolümüzde olan bir durumun nasıl devam edeceğini ve bununla nasıl baş edeceğimizi bilememek kaygı ve korkunun en büyük nedenidir.

Diyebiliriz ki bunlar "yabancılar aramızda olduğunda" ortaya çıkan evrensel ve irticalen sorunlardır; her zaman görünen ve az ya da çok yoğun ve az ya da çok ölçüde nüfusun her kesimini meşgul eden sorunlar. Yoğun nüfuslu kentsel bölgeler kaçınılmaz olarak, çelişkili "miksofili" (bilinmeyen ve keşfedilmemiş deneyimlerin alameti olan, bu nedenle de macera ve keşif hazlarını vaat eden renkli ve heteronom muhitlerin cazibesi) ve "miksofobi" (baş edilemez ölçüde bilinmez, ehlileştirilemez, itici ve denetlenemez şeylerden duyulan korku) tepkileri yaratır. Bu ilk itki şehir hayatının temel çekiciliğidir. İkincisi ise tam tersine onun en müthiş yıkımıdır; özellikle de daha az talihli ve varlıklı olanların gözünde. Şehrin kalabalık caddelerinin rahatsız edici, kafa karıştırıcı ve ürkütücü karmaşa ve yaygarasından kendilerini yalıtarak, "güvenlikli yaşam alanı" satın alabilen zengin ve ayrıcalıklıların aksine, bu kesimlerin heterojen ve sıklıkla dost canlısı olmayan, güvenilmez ve saldırgan şehir ortamına yayılmış olan sayısız tuzak ve pusudan sakınma becerisi yoktur; yaşamak için bu gizli tehlikelere maruz kalmaya mahkûmdurlar. Alberto Nardelli'nin *Guardian*'ın 11 Aralık 2015 tarihli nüshasında yazdığı gibi, "Avrupalıların yaklaşık %40'ı göçün AB'nin karşı karşıya olduğu en önemli sorun olduğunu söylüyor; diğer her konudan daha önemli bir sorun. Sadece bir yıl önce halkın %25'i bu fikirdeydi. İngiltere halkının ise yarısı göçün ülkenin karşı karşıya olduğu sorunların en önemlilerinden biri olduğunu ifade ediyor."[6]

6. www.theguardian.com/commentisfree/2015/dec/11/the-media-needs-to-tell-the-truth-on-migration-not-peddle-myths.

Gitgide denetimin azaldığı, çok-merkezli, çığırından çıkmış dünyamızda, yeni gelen evsizler karşısında kendimizi huzursuz ve korku altında hissetmemizi sağlayan, onlara karşı düşmanlığı körükleyen, şiddeti -ve aynı zamanda göçmenlerin göze çarpan kederli, çaresiz ve muhtaç durumlarının istimal, suiistimal ve istismarını- davet eden tek şey şehir yaşamının bu daimi ikilemi değil. Buna neden olan, post-deregülasyon yaşam tarzımız ve ortak yaşamımıza has niteliklerin tetiklediği iki öğe daha tespit edebiliriz; görünüşe göre birbirinden epey farklı ve ağırlıklı olarak farklı kategorilerdeki insanları etkileyen iki faktör. Bu iki faktörün her biri yerli nüfusun farklı kesimlerinde göçmenlere yönelik hınç ve hırçınlığı şiddetlendiriyor.

İlk itici güç daha önce Ezop'un *Tavşanlar ve Fareler*[7] masalında çizilen bir modeli biraz güncellenmiş bir formda takip ediyor. Masaldaki tavşanlar diğer hayvanların zulmüne öylesine maruz kalırlar ki nereye gideceklerini bilemezler. Ne zaman yanlarına bir hayvanın yaklaştığını görseler oradan kaçarlar. Bir gün vahşi bir at sürüsünün çılgınca üstlerine geldiğini gördüklerinde, bütün tavşanlar panik halinde göle atlar; sürekli bir korku halinde yaşamaktansa boğulmaya kararlıdırlar. Ancak gölün kıyısına yaklaştıkları anda tavşanların yaklaşmasından korkan bir kurbağa sürüsü kaçarak suya atlar. "Aslında" der tavşanlardan biri, "işler göründüğü kadar da kötü değilmiş." Korku içinde yaşamanın yerine ölümü seçmeye gerek yokmuş. Ezop'un masalının hissesi dolambaçsızdır: Her zaman kendisinden daha kötü durumda biri olduğu keşfinden dolayı tavşanın hissettiği tatmin, gündelik eziyetin ümitsizliğine verilen hoş bir mola.

7. www.taleswithmorals.com/aesop-fable-the-hares-and-the-frogs.htm'de anlatıldığı gibi.

İnsan hayvanlar toplumumuzda, kendilerini Ezop'un masalındakine benzer durumda bulan, "diğer hayvanlar tarafından eziyet edilen" çok sayıda tavşan var. Son on yıllarda sayıları gittikçe artıyor ve görünüşe göre bu artış durdurulamıyor. Eşi görülmemiş konfor ve bolluğunun zaferiyle övünürken, sefalet, aşağılama ve onursuzlukla kendilerini dışlayan bir toplumun içinde yaşıyorlar. "Diğer insan hayvanlar" tarafından rutin olarak alaya alınan, ayıplanan ve kınanan bizim "tavşanlar"ımız diğer insanlarca alçaltılmak ve değersizleştirilmekten ötürü küskün ve baskı altında hissediyorlar. Aynı zamanda diğerleriyle aynı düzeye gelmekteki açık yetersizliklerinden ötürü kendi vicdan mahkemelerinde azarlanıyor, alaya almıyor ve aşağılanıyorlar. Herkesin "kendi için olduğu" varsayılan, beklenen ve teşvik edilen bir dünyada, diğer insanların saygı, ilgi ve onayından yoksun bu insan tavşanlar, tıpkı "diğer hayvanlar tarafından eziyet edilen tavşanlar" gibi cehennemin dibine; "en geriye" atılıyor ve güvenilir bir vaat, kurtuluş ya da kaçışı, umut bile olmadan orada tutuluyorlar.

Dibe vurduklarından şüphelenen toplum dışına itilmiş kişiler için, kendilerinin itildiği dibin de altı olduğunun keşfi, ruhu koruyan, onlara yeniden insan onuru kazandıran ve öz-saygılarından geriye kalan ne varsa kurtaran bir olay. Sadece pratikte değil hukuk önünde de insan haklarından yoksun evsiz göçmenlerin gelişi böylesi bir olay için (ender) bir şans yaratıyor. Bu durum, yakın tarihli kitlesel göçle yabancı düşmanlığı, ırkçılık ve milliyetçiliğin şoven bir türünün çakışmasını açıklamaya kadar varıyor. Aynı zamanda yabancı düşmanı, ırkçı, şoven partilerin ve hareketlerin ve onların aşırı milliyetçi liderlerinin benzersiz olduğu kadar hayret de veren başarısını da açıklıyor.

Marine Le Pen tarafından yönetilen Ulusal Cephe çoğunlukla Fransız toplumunun –mahrum, ayrımcılığa uğrayan, yoksul ve dışlanma korkusu içindeki– alt katmanlarından oy alıyor ve açıkça ifade edilen ya da örtük şekilde ima edilen bir toplanma çağrısıyla, "Fransızlar için Fransa"[8] ifadesiyle destek topluyor. Resmen olmasa bile uygulamada kendi toplumlarından dışlanmakla tehdit edilen insanlar için böyle bir çağrının göz ardı edilmesi zordur: Nihayetinde, milliyetçilik onlara batmakta olan ya da çoktan mevta olmuş öz-saygıları için hayalleri süsleyen bir can simidi sağlıyor. Birleşik Devletler'in güney eyaletlerinin *white trash*'lerini* dayanılmaz, intihara eğilimli, kendilerinden nefret etmekten kurtaran, onların en azından zihinlerinde sahip olduğu tek ayrıcalık olan beyaz derilerine bile sahip olmayan, insandan aşağı zencilerin varlığı olmuştu. Fransız olmak onları tepedeki iyi, asil ve gururlu insanlarla, Fransız benzerleriyle birlikte aynı kategoriye yerleştirirken, benzer şekilde sefil yabancı, devletsiz yeni gelenlerin de üstünde konumlandıran tek özellik (belki de mümkün olan yegâne özellik?). Göçmenler daha da aşağıda, yerli *sefiller*in sevk edildiği ve görevlendirildiği dibin daha da altında konumlanan, aranan o dibi temsil eder; kişinin yazgısını bir parça daha az alçaltan, dolayısıyla biraz daha az şiddetli, dayanılabilir ve hoş görülebilir

8. Marine'in iktidar olma ümitleri sınırlı olabilir ama cazibesi Fransa'nın gitgide sayısı artan hoşnutsuz ve muhalifleri için her zamankinden daha yüksek. Bu Fransızca'daki 'ouf' şeklindeki rahatlama sesi mi? 2015 Fransız yerel seçimlerinin ikinci turundan sonra BBC bunu aynı zamanda karnınıza bir yumruk yediğinizde çıkan ses olarak yorumluyordu. Bu seçimde iktidardaki Sosyalist Parti adayları Ulusal Cephe'yi durdurmaktan vaz geçmişti ve böylelikle asıl rakipleri sağcı Cumhuriyetçilerin adayı N. Sarkozy'nin de zaferinin yolunu açmış oluyorlardı (www.bbc.co.uk/news/world-europe-35088276). Ancak "bu esnada işsizlik artıyor, terör tırmanıyor, amansız isyan hali yayılmaya devam ediyordu."

* Eğitimsiz, fakir beyaz Amerikalılar. (y.h.n.)

bir dibin daha da altını. Göçmenlere günlerinin sayılı olduğu söylenmelidir ki en azından Fransızlar kendilerini iyi kötü *yurt*larında (*chez soi*) hissedebilsin.

Mültecilerin ve sığınmacıların kitlesel akınına hınçlanmanın müstesna (yani, zamansız yabancılara güvensizliğin "normal"inin ötesine geçen) bir nedeni daha var; daha çok toplumun farklı bir kesimine, doğmakta olan "prekarya"ya hitap eden bir neden: El üstünde tuttukları ve kıskanılası başarılarını, mülklerini ve toplumsal konumlarını kaybetmekten korkan, yani bunları zaten kaybetmiş ya da bunlara zaten sahip olma şansı bulamamış Ezop'un tavşanlarından farklı insanlar.

Kitlesel olarak ve bir anda sokaklarımızda yabancıların belirişinin ne *biz*den kaynaklandığını ne de *bizim* kontrolümüzde olduğunu fark etmemek mümkün değil. Kimse bize danışmadı, kimse onayımızı istemedi. Devam eden yeni göçmen dalgalarına (Bertolt Brecht'i hatırlayacak olursak) "kötü haber elçisi" olarak kızılacağına kuşku yok. Onlar düzenin (düzen olarak neyi adlandırıyorsak onun, neden ve sonuç ilişkilerinin istikrarlı, dolayısıyla kavranabilir ve öngörülebilir olduğu, içindeyken nasıl ilerlenebileceğinin bilindiği bir durumun) bağlayıcı gücünü kaybetmiş bir düzenin çöküşünün cisimleşmiş halleri. Göçmenler, ahmak eğlence düşkünleriyle dolu caddelerde "bildiğimiz dünyanın sonu yakın" posterleri taşıyan, uçarılık ve hesapsızlıkla yoldan çıkmış 1920'lerin "sandviç adamları"nın* güncel, "yeni, gelişmiş" ve daha fazla ciddiye alınan bir versiyonu. Jonathan Rutherford'un dokunaklı ifadesiyle onlar "kötü haberleri dünyanın uzak

* Üzerlerinde belli bir işletmenin reklam ya da ilan panosunu taşıyarak, cadde ve sokaklarda işletmenin tanıtımını yapanları tanımlamak için kullanılan bir tabir. (y.h.n.)

bir köşesinden kapılarımıza taşıyor."[9] İçtenlikle unutmak hatta daha iyisi yok olmalarını istediğimiz küresel, uzak, sıklıkla duyduğumuz fakat çoğunlukla görmediğimiz, elle tutulmaz, karanlık, gizemli ve hayal edilmesi güç kuvvetlerin farkına varmamızı sağlıyor ve bize onları hatırlatmaya devam ediyorlar. Bunlar, bizim tercihlerimizi ihmal eder ve görmezden gelirken, hayatımıza müdahil olma gücü olan kuvvetler. Bu kuvvetlerin "ikincil kurbanları" bozuk bir mantıkla bu kuvvetlerin, şu an ortamızda karargâh kuran öncü grupları olma eğiliminde. Tercihen değil, kalpsiz bir yazgının buyruğuyla bu hale gelen göçebeler rahatsız edici, sinir bozucu ve ürkütücü şekilde, bize, kendi konumumuzun (tedavisi mümkün olmayan?) zedelenebilirliğini ve zor elde edilmiş iyi halimizin içsel kırılganlığını hatırlatıyor.

Taşıdıkları mesajın nefret dolu içeriği yüzünden elçileri suçlamak ve cezalandırmak insani, pek insani bir alışkanlık; bu örnekte ise afallatıcı, anlaşılmaz, korkutucu ve haklı olarak hınç duyulan küresel güçler söz konusu. Bu küresel güçlerin güvenimizi sarsan ve hırslarımız, rüyalarımız ve hayat planlarımızı kırıp geçiren acı verici ve aşağılayıcı varoluşsal belirsizlik hissinden sorumlu olduğundan şüpheleniyoruz. Küreselleşmenin kaypak ve uzak güçlerini frenleyecek hemen hemen hiçbir şey yapamazken, en azından sebep oldukları ve olmaya devam ettikleri öfkemizi başka yöne çevirebilir, gazabımızı vekâleten yakında, elimizin altındaki ürünlerine yöneltebiliriz. Bu elbette sorunun köklerine dokunmayacak olsa da, en azından bir süreliğine çaresizliğimizden ve dünyadaki yerimizin kısıtlayıcı kırılganlığına direnme yetersizliğimizden doğan aşağılanmayı hafifletebilir.

9. Jonathan Rutherford, *After Identity*, Lawrence and Wishart, 2007, s. 60.

Bu çarpık mantık, yarattığı zihniyet ve açığa çıkardığı duygular pek çok oy avcısını iştahlandıran hayli bereketli ve besleyici otlaklar sağlıyor. Gitgide daha fazla sayıda politikacının bu şansı kaçırmaya gönlü elvermiyor. Ücretleri ve zaten artmak bilmeyen maaşları daha da düşürmelerinden ve (işe yaramasa da) kısıtlı sayıda iş için girilen tiksindirici şekilde uzun kuyruğu daha da uzatmalarından korktuğumuz yabancı akınından kaynaklanan kaygıyı sermayeye çevirmek, görevi başındaki çok az politikacının direnebileceği bir baştan çıkarma.

Bu fırsatı kucaklamak için politikacıların uyguladığı çok sayıda farklı strateji olabilir ve var; ancak bir şeyin açık olması gerekiyor: Karşılıklı ayrıştırma, mesafeyi koruma, köprüler yerine duvarlar inşa etme ve çarpıklaşmamış iletişim için doğrudan hatlar yerine ses geçirmeyen "yankı odaları" kurma (sonuç olarak kişinin kendini temize çıkarma ve hoşgörü kılığında kayıtsızlık sergileme) politikası karşılıklı güvensizlik, yabancılaşma ve sorunu şiddetlendirmekten başka bir yere götürmüyor. Kısa vadede (meseleyi gözden ırak tutarak) aldatıcı şekilde rahatlama getiren böylesi intihar eğilimli politikalar gelecekteki bir patlama için patlayıcı depolamak anlamına geliyor. Dolayısıyla bir sonucun eşit şekilde açık olması gerekiyor: Mevcut rahatsızlıklardan ve gelecekteki sıkıntılardan tek çıkış yolu tuzaklı ayrışma eğilimlerini reddetmekten geçiyor. Zamanımızın "tek gezegen, tek insanlık" gerçekliğinin meseleleriyle yüzleşmeyi reddetmek, kendimizi temize çıkarmak ve asap bozucu farklılık, benzeşmezlik ve kendini dayatan yabancılaşmalardan kendimizi ayırmak yerine, onlarla yakın ve gitgide artan ölçüde samimi temaslar kuracak fırsatlar aramalıyız. Umulur ki bu, teşvik edilen ve tasarlanan *bölünme* yerine ufukların *kaynaşma*sıyla sonuçlansın.

Elbette bu rotayı tercih etmenin sıkıntısız, sorundan azade bir yaşam ve ilgimizi talep eden görevleri boş vermenin bir reçetesi olmadığının tamamıyla farkındayım. Daha ziyade bu göz korkutucu şekilde uzun, sarsıntılı ve dikenli zamanlara işaret ediyor. Kaygıya anında bir rahatlama getirmesi mümkün görünmüyor. Hatta başlangıçta daha fazla korkuyu tetikleyebilir ve mevcut şüphe ve düşmanlıkları artırabilir. Yine de daha konforlu ve daha az riskli bir alternatif, sorunun kısa yoldan bir çözümü olduğuna inanmıyorum. İnsanlık krizde ve bu krizden insanlığın dayanışmasından başka çıkış yolu yok. Karşılıklı yabancılaşmadan çıkışa giden yoldaki ilk engel diyaloğun reddedilmesi: Kendine yabancılaşmadan, mesafeden, ilgisizlik ve sonuç olarak kayıtsızlıktan doğan ve aynı zamanda bunları körükleyen bir sessizlik. Sınır çizme diyalektiği sevgi ve nefret ikilisi yerine sevgi, nefret ve kayıtsızlık ya da ihmal üçlüsüyle birlikte düşünülmeli.

2016'nın eşiğinde kendimizi içinde bulduğumuz durum an itibariyle iyileşmez görünen bir ikircim içinde ve bu durumun doğrudan ve ikircikli olmayan bir teorisi, eğer uygulamaya kalkarsak, tedavi edeceğini varsaydığı hastalığı daha da riskli hale getirebilir görünüyor. Bu durum kestirme çözümleri kabul etmeyecek ve bu tür bir teorileştirme gezegeni, ortak/müşterek meskenimizi, mevcut ortak/müşterek açmazımızdan daha felaket tehditlere maruz bırakmaksızın uygulamaya koyulamaz. Hangi seçeneklere başvurulursa başvurulsun, aklımızda tutmamız gereken şey bunların ortak/müşterek (umulur ki uzun) geleceğimizi etkileyecek olmalarıdır. Bu nedenle bu türden tehlikeleri büyütmektense azaltma kaidesinin rehber olması gerekir. Karşılıklı kayıtsızlık katiyetle bu sınavı geçemeyecektir.

Bu konuya, Kant'ın iki yüz yıldan daha eski ama bugün her zamankinden daha güncel tavsiyesinin hatırlatılacağı, tartışılacağı ve güncelleneceği dördüncü bölümde geri döneceğim.

Şimdilik, bence Pontius Pilate'nin –aynı anda şu ya da bu derecede kurbanı ya da suç ortağı olduğumuz– mevcut dertler ve tasalarla ilgili kendimizi temize çıkarma davranışının tehlikeleri hakkında bizi uyaran az sayıda kamusal entelektüelden biri olan Papa Francis'in başka bir mesajını hatırlatmakla yetinelim. Kayıtsızlık kabahati ya da günahı üzerine Papa Francis mevcut "ahlaki paniğin" ve bunu takip eden ahlaki fiyaskonun başladığı 8 Temmuz 2013'te Lampedusa'da şunları söylüyordu:

> Ben dahil kaçımız yolumuzu kaybettik ki artık içinde yaşadığımız dünyaya karşı özenli değiliz, umursamıyoruz, Tanrı'nın herkes için yarattığını korumuyoruz ve nihayetinde birbirimizi dahi umursayamaz hale geldik! İnsanlık bir bütün olarak yoldan çıktığında, şu an tanıklık ettiğimiz gibi trajediler ortaya çıkar... Yine de sorulmak zorunda: Erkek ve kız kardeşlerimizin kanlarından kim sorumlu? Hiç kimse! Cevabımız bu: Ben değilim, benim bir ilgim yok, başkası olmalı, kesinlikle ben değilim... Bugün dünyamızda hiç kimse kendisini sorumlu hissetmiyor, erkek ve kız kardeşlerimize karşı sorumluluk duygumuzu kaybettik... Sadece kendimizi düşünmemize sebep olan konfor kültürü bizi başka insanların haykırışlarına duyarsız kılıyor, ne kadar sevimli olsalar da temelsiz sabun köpükleri içinde yaşamamıza sebep oluyor. Başkalarına karşı kayıtsızlıkla sonuçlanan uçucu ve boş bir hayal sunuyor, hatta kayıtsızlığın küreselleşmesine yol açıyorlar. Bu küreselleşen dünyada küresel bir kayıtsızlığa düşmüş durumdayız. Başkalarının acı çekmesine alışık hale geldik: Beni etkilemiyor, beni ilgilendirmez, benim işim değil!

Papa Francis bizi "kalplerimizde gizlenmiş Herod parçasını çıkarma"ya davet ediyor. "Kayıtsızlığımıza gözyaşı dökme merhameti için Tanrı'ya yakaralım, dünyamızın, kalplerimizin ve adları belli olmayan ama bunun gibi trajik durumlara kapı aralayan toplumsal ve ekonomik kararları verenlerin zalimliğine gözyaşı dökmek için yakaralım." Bunu söylerken soruyor da: "Kimse gözyaşı döktü mü? Bugün dünyamızda hiç kimse gözyaşı döktü mü?"

2
Çıpa Arayışında Yüzer Gezer Güvensizlik

Oxford İngilizce Kısa Sözlük "güvenliği" "tehlikelere maruz olmama ya da tehlikelerden korunma durumu"nun yanı sıra, aynı zamanda "güvenli kılan şey; koruma, muhafaza, savunma" olarak tanımlıyor: Bu, kelimeyi durumu onu elde etmeyle bağlayan organik –ve kesin olarak sabitlenmiş ve mühürlü– seçmeli bir yakınlığı varsayan/ima eden/öneren/işaret eden, sıradan olmayan (fakat sıra dışı da olmayan) terimlerden biri kılıyor (diyelim "asalet" kelimesi tarafından önerilene benzeyen bir tür birlik). Bu hususi terimin işaret ettiği *durum* çoğu

dil kullanıcısı tarafından yüksek derecede ve derinden olduğu kadar sorgusuz sualsiz şekilde takdir ediliyor ve özleniyor. Kamunun bu terime duyduğu takdir ve saygı, aynı zamanda isminin bir çırpıda işaret ettiği güvenlik *muhafızları*na ve *sağlayıcıları*na da bulaşıyor. Araçlar da durumun şanının tadını çıkarıyor ve böylece güvenliğin tartışmaya açık olmayan arzulanırlığım paylaşıyor. Bu bir kez başarıldığında, bütün koşullu reflekslerde tipik olduğu şekilde, tamamen öngörülebilir bir davranış örüntüsü otomatik olarak peşi sıra geliyor. Güvensiz mi hissediyorsunuz? Sizi korumaları için daha fazla kamu güvenlik hizmeti talep edin ve bunun için bastırın ve/veya tehlikeleri önlediğine inanılan daha fazla güvenlik aleti satın alın. Ya da sizi yüksek makamlara getiren halk yeterince güvende hissetmediğinden mi yakınıyor? Daha fazla güvenlik görevlisi tutun/atayın ve –yapmayı seçtikleri eylemler ne kadar iştah kaçırıcı ya da doğrudan mide bulandırıcı ve tiksinç olsa da– onlara gerekli gördükleri şekilde davranmalarını sağlamak için daha fazla özgürlük verin ve ne yaptığınızı her yere ilan edin.

Şu ana dek bilinmeyen ve halen kitapçılardaki sözlüklerde kayıtlı olmayan bir kavram olan "güvenlikleştirme" yakın zamanda halka yapılan konuşmalarda belirdi ve medyacılar ile politikacıların dağarcığına yerleşerek kolayca adapte oldu. Bu yeni üretilen terimin kuşattığı ve işaret ettiği şey, bir "güvensizlik" durumu olarak daha önce başka bir fenomen kategorisine ait olduğu düşünülen bir şeyin, hiç olmadığı kadar sık şekilde yeniden tasnifi ve neredeyse otomatik olarak bu şeyi güvenlik organlarının alanına, yönetimine ve denetimine bırakarak yeniden adlandırıyor. Elbette böylesi bir otomatizmin *nedeni* olmamakla birlikte, yukarıda sözü edilen anlamsal ikircim bunun uygulanmasını daha kolay hale getiriyor.

Koşullanmış refleksler uzun uzadıya tartışma ve yorucu bir ikna gerektirmeksizin de yapabilirler: Heidegger'in *das Man*'ı ya da Sartre'ın *l'on*'unun ("işler böyle yürür, öyle değil mi?") otoritesi, onların gayet bariz ve açık seçik olmalarının yanı sıra pratik olarak dikkatten uzak ve sorgulanmaya kapalı olmalarını sağlar. Koşullu bir refleks, mantığın ışıklarından güvenli bir mesafede, güven içinde üzerine düşünülmeden kalır. Politikacıların kavramın ikircimine başvurmaktan memnun olmalarının nedeni budur: İşlerini kolaylaştırır ve eylemlerinin –vaat edilen etkiyi göstermeseler bile– a priori halk onayından geçmesini garanti eder, politikacıların kendilerini destekleyen grupları, yakınmalarını ciddiye aldıkları ve bu yakınmaların gerektirdiği varsayılan zorunlulukların acilen yerine getirildiği yönünde ikna etmelerine yardımcı olur.

Yakın tarihli manşetlerden rastgele seçilmiş bir örnek: *Huffington Post*'un Paris'teki terör saldırılarının yaşandığı geceden hemen sonra yaptığı haber:

> Fransa Cumhurbaşkanı François Hollande Cuma akşamı Paris'te gerçekleşen saldırılardan sonra Fransa çapında olağanüstü hal ilan edildiğini ve ulusal sınırların kapatıldığını duyurdu... Televizyona verdiği kısa bir demeçte "bu korkunç" diyen Hollande, kabinenin toplantıya çağrıldığını sözlerine ekledi. "Olağanüstü hal ilan edileceği"ni belirten Hollande, "ikinci önlem ulusal sınırların kapatılması olacak" dedi. "Hiç kimsenin hiçbir eylem için gelmeyeceğinden emin olmalıyız, aynı zamanda bu suçları işleyenlerin eğer ülkeyi terk etmek isterlerse tutuklanmalarını sağlamalıyız."[1]

Financial Times başkanlığın reaksiyonunu içeren aynı haberi lafı dolandırmadan "Hollande Paris Sonrası Güç

1. www.huffingtonpost.com/entry/hollande-attacks-borders-curfew_56467d29e4b045bf3def3699.

Topladı" şeklinde verdi: "Cumhurbaşkanı François Hollande 13 Kasım saldırılarından hemen sonra ulusal acil durum ilan etti. Bu durum polisin izin belgesi olmadan kapıları kırıp evleri aramasına, gösteri ve toplantılara son vermesine ve sokağa çıkma yasakları koymasına imkân tanıyor. Aynı zamanda askeri birliklerin Fransız sokaklarında konuşlandırılmasının da yolunu açıyor."[2] Kırılmış kapıların, ev sahiplerinin izni alınmadan girilen evlerin, toplantıları basan üniformalı polis ekiplerinin, gün ışığında sokaklarda devriye gezen askerlerin görüntüleri, tüm bu ve benzer sahneler hükümetin elinden geleni yapma, "sorunun kalbine inme" ve halka eziyet eden güvensizliğin sıkıntılarını hafifletme ve tümden dağıtma kararlılığının gösterileri olarak güçlü bir izlenim bırakıyor.

Bu sahnelerin "belirgin" işlevi (Robert Merton'un unutulmaz kavramsal ayrımını kullanacak olursak) katı bir niyet ve onu takip etme azminin gösterimidir. "Örtük" işlevi ise bunun tam tersidir: Mevcut varoluşsal durumun kırılganlık ve bölünerek çoğalmasıyla üreyen güvensizlik ortamından doğan, halkın ekonomik ve toplumsal baş ağrılarını ve endişelerini "güvenlikleştirme" sürecini teşvik etmek ve kolaylaştırmak. Yukarıda sözü edilen görüntüler sonuç olarak bir olağanüstü hal, kapılardaki düşman, komplo ve kumpas –ve nihayetinde ölümcül bir tehlikeyle karşı karşıya bulunan evlerimiz ve ülkemiz– atmosferi yaratılmasını garanti altına alır. Bunlar her iki tarafın da başına korkunç felaketler gelmesini önleyen (yegâne ve yeri doldurulmaz?) "başımızdakiler"in hızır gibi yetişen bir himayeci rolüne sıkı sıkıya bağlanmasını sağlar.

Bu görüntülerin belirgin işlevlerini başarıyla yerine getirip getirmediği sorusu en hafif ifadeyle, tartışmalı bir

2. Htttp://foreignpolicy.com/2015/11/20/hollandes-post-paris-power-grab.

sorudur. Örtük işlevlerini parlak bir şekilde başardıkları konusunda ise kuşkuya yer yoktur. Devletin başının (ve onun emrindeki güvenlik organlarının) halkın arasında gövde gösterisinin etkileri, 1945'ten bu yana Fransa'da kamuoyu araştırmalarına göre en az popüler başkan olan ve başkanlık koltuğunda şu an oturan kişinin tüm önceki marifetlerini aşan bir hızla görülür. Bir iki gece sonra, Natalie Ilsley bu etkileri hayal gücüne bir yer bırakmayacak bir başlıkta özetlemiştir: "Paris'ten Sonra Hollande'ın Popülaritesi Hızla Üç Yılın Zirvesine Yükseldi."

> Salı günkü bir kamuoyu araştırması başkana güven oranında "öngörülmeyen" 20 puanlık bir artışı ortaya çıkardı. 2012 Aralık ayından beri görülmeyen bu oran Aralık'ta %35 oldu. Fransız gazetesi *Le Figaro*'ya göre, TNS Sofres araştırma şirketinin elde ettiği sonuçlar, Ağustos'ta yapılan bir ankete göre %13 artışla, Fransız halkının %35'inin İslam Devleti militanları (ISIS) tarafından gerçekleştirildiği iddia edilen saldırılarla mücadele etmekte Hollande'a güvendiğini ortaya koyuyor... Ifop-Fiducial tarafından Fransız haftalık dergisi *Paris Match* ve *Sue Radio* için hazırlanan ve Salı günü yayımlanan bir anket de Hollande'a desteğin ciddi şekilde arttığını gösteriyor. 983 Fransız vatandaşıyla yapılan araştırmaya göre, Kasım'da yüzde 28 olan Hollande'a destek oranı Aralık'ta yüzde 50'ye ulaştı.[3]

Yaygın bir varoluşsal güvensizlik hissi zor bir olgudur: Toplumumuzun politik liderlerinin ağızlarında gurur vesilesine dönüşen gerçek bir derdi, emek piyasalarının gitgide artan serbestleşmesi ve işin "esnekleştirilmesi" dolayısıyla toplumsal konumların gitgide artan kırılganlığı ve toplumsal anlamda kabul gören kimliklerin istikrarsızlığının yayılmasıyla meşhurdur; bunun yanı

3. http://europe.newsweek.com/after-paris-hollandes-popularity-soars-highest-level-three-years-400299?rm=eu.

sıra prekarya saflarının önlenemez büyümesiyle de (Guy Standing tarafından üstünde yürümeye mecbur bırakıldıkları bataklıkla tanımlanan yeni bir toplumsal kategori). Pek çok görüşün aksine, bu güvensizliğin sadece seçim kazancı elde etmek isteyen politikacıların ya da panik tellallığı yayınlarından çıkar elde eden medyanın bir ürünü olmadığı ileri sürülebilir; ancak nüfusun sürekli genişleyen kesimlerinin varoluşsal durumu içinde inşa edilen bu gerçek, pek gerçek güvensizliğin politikacıların ekmeğine yağ sürdüğü doğrudur. Bu zaaf günümüz yönetim tekniğini şekillendiren önemli şeylerden –belki en önemlilerinden– birine dönüşme sürecindedir.

Hükümetler vatandaşlarının kaygılarını hafifletmekle ilgilenmiyorlar. Bunun yerine geleceğin belirsizliği ile daimi ve her yerde hazır ve nazır güvensizlik hissinden kaynaklanan kaygıyı güçlendirmekle ilgililer. Nitekim bu güvensizliğin kökleri, idarecilerin baş etmeleri gereken görev için zayıf kaldıklarını gözden uzak tutarken, kaslarını esneten bakanlar için bolca görüntü verme fırsatı yaratmasında yatıyor. "Güvenlikleştirme" bir hokkabazlık numarası, sadece bunun için yapılıyor; kaygıyı hükümetlerin halletme becerisinden yoksun oldukları (ya da halletmeye meraklı olmadıkları) sorunlardan hükümetlerin günlük olarak ve binlerce ekranda, şevkle ve (bazen) başarıyla çözdüklerinin görülebildiği sorunlara çevirmekten ibaret. İlk türden sorunlar arasında nitelikli işlerin uygunluğu, toplumsal konumun güvenilirliği ve istikrarı, toplumsal yozlaşmaya karşı etkin koruma ve insan onuru tanımazlıktan korunma gibi insanlık durumunun temel faktörleri yer alıyor. Tüm bunlar emniyet ve iyi halin belirleyici etkenleri; bir zamanlar tam istihdam ve kuşatıcı bir sosyal güvenlik sözü veren hükümetler bugünlerde bırakın bu sözleri yerine getirmeyi, vadetmekten bile acizler. İkinci

türden sorunlar arasında yer alan ve sıradan halkların beden emniyetine ve el üstünde tuttukları mülklerine karşı komplo kuran teröristlere karşı verilen mücadele ilk dalavereyi kolayca kavrıyor ve sıkı sıkıya tutuyor. Hatta iktidarın meşruiyetini besleme ve sürdürme şansı ile oy toplama çabalarını uzun süreler etkileme şansı yüzünden daha da fazlasını yapıyor; sonuç olarak, bu mücadeledeki nihai zafer uzak (ve gayet kuşkulu) bir hedef olarak kalıyor.

Macaristan Başbakanı Viktor Orbán'ın özlü ve son derece akılda kalıcı vecizesi "bütün teröristler göçmendir", hükümetin hayatta kalma mücadelesi için aranan çözümü sağlıyor. Hatta örtük olarak bağın simetrisini ve nedenselliğin karşılıklılığını önermesi sayesinde, bu şekilde birbirine bağlanan iki kategorinin tamamen örtüşmesini sağlıyor. Böylesi bir yorum mantığa kafa tutar ama inancın mantığın zihinleri dönüştürmesi, beyin yıkaması ve köleleştirmesine ihtiyacı yoktur. Aksine, sahip olduğu gücü mantıksal ehliyetlerini kaybettiğinde kazanır. Son derece aksak ve istikrarlı şekilde batışta olan var oluş nedenlerini her şeye rağmen geri kazanmak isteyen hükümetlerin kulağına bu, hayatta kalma mücadelelerinin ufkunu sarmalayan yoğun ve koyu sisin içinden gelen kurtarma botunun sesi gibi geliyor olmalı.

Bu vecizenin sahibi için kazanç çok hızlı oldu; oysa Sırbistan sınırı boyunca uzanan 176 kilometre uzunluğunda, 4 metre yüksekliğindeki tel örgü çitler Orbán'ın ağzına para tıkmanın masrafıyla sınırlı sayılırdı. Aralık'taki Medían-HVG anketinde Macar katılımcılara korku dendiğinde akıllarına ne geldiği sorulduğunda, hastalık, suç ya da yoksulluğun yerine terörizmi anan kişi sayısı daha fazlaydı (yüzde 23). Genel güvenlik hissiyatları ciddi şekilde düşüşteydi:

> Katılımcılardan ayrıca bir dizi ifadeyle ilgili hislerini belirtmeleri ve hislerinin yoğunluğunu 0-100 arası bir ölçekte işaretlemeleri istendi. Örneğin, "göçmenler yerli halktan daha fazla sağlık riski taşırlar" (77), "göçmenler terörist saldırı tehlikesini ciddi şekilde artırır" (77), "yasadışı yollarla sınırı geçenler hapis cezasına çarptırılmalıdır" (69). "Demografik sorunlara çözüm olarak ve emek gücüne yenilerini ekleyerek, göç Macaristan üzerinde iyi bir etki yaratabilir" ifadesi ise pek az onay buldu (24).[4]

Bekleneceği üzere, Orbán'ın çitlerinin çok popüler olduğu ortaya çıktı. Eylül'de çitleri onaylayan nüfusun oranı yüzde 68 iken, üç ay sonra "nüfusun yüzde 87'si Viktor Orbán'ın göçmen sorununa çözümünü destekliyor"du; açıkça belirtelim ki vekâleten güvensizlik hayaletini de desteklemiş oluyorlardı. *New York Times* yorum sayfası yazarı Roger Cohen'in (başka bir bağlamda) özetle söylediği gibi: "Büyük yalanlar, büyük güçlü adamlara büyük kazançlar getiren büyük korkular üretir."[5]

Belirli, gözle görülür ve elle tutulur bir rakiple eşleştiğinde korkunun yoğunluğunun, kökeni belli olmayan dağınık, seyrek ve yüzen gezen korkudan daha dayanıklı olduğunu tahmin edebiliriz. Hatta bunun sapkın şekilde, tatmin edici türden bir deneyim olduğu ortaya çıkabilir: Bir kez yapılması gereken bir görev olduğuna karar verdiğimizde ve onu yapmaya yaklaştığımızda, yapmak üzere olduğumuz şeyin büyüklüğünden ve böylece temsilen, karşılaşmamız muhtemel direncin gücünden de ister istemez kazanılmış bir hak elde ederiz. Görev ne kadar buyurgan ve inatçı görünürse, o kadar gururlu ve

4. http://hungarianspectrum.org/2015/12/18/hungarians-fear-of-migrants-and-terrorism.
5. www.nytimes.com/2015/12/31/opinion/americas-bountifulchurn.html?emc=edit_th_20151231&nl=todaysheadlines&nlid=43773237&_r=0.

pohpohlanmış hissederiz; düşman da ne kadar güçlü ve entrikacı ise ona savaş açmaya cüret edenlerin kahraman statüsü o kadar yüksektir. Macar katılımcıların mutlak çoğunluğunun "Kitlesel göçün ardında adı konmamış dış güçler var" önermesini onaylaması tesadüf değildir.

Ulusu, *belirlenmiş* (Carl Schmitt'in *Politik Teoloji*'sinde belirttiği gibi) bir düşmana karşı silahlanmaya çağırmak politikacıların çılgınca oy arayışına ilave bir avantaj katar: Böyle bir çağrının ulusun öz-saygısını artırması ve böylece, çağrıda bulunanın ulusun minnettarlığından bir şeyler kazanması kesindir. En azından ulusun özellikle, yaşam beklentilerinin belirsizliği yüzünden toplum içindeki konumları ciddi şekilde zarar görmüş ve sıkıntılı kısmı minnettardır; tüm bunlar toplumsal saygınlığın yanı sıra öz-saygınm da ortadan kalkması riskinin yakın olduğunu gösterir: Bu nedenle, bir kısım kişisel statü ve onurlarını kaybetmenin bir telafisi (kişisel olmaktan çok genel karakteri yüzünden daha düşük bir değeri olsa da) arayışı içindedir.

Nihayetinde "güvenlikleştirme" politikası acı içindeki hedeflerin görüntüsü karşısında biz seyircilerin vicdan sızılarını peşinen bastırmaya yarıyor ve göçmen meselesinin "kayıtsızlık"a [*adiaphorization*] uğramasına yol açıyor (yani, onları ve onlara yapılanları ahlaki değerlendirmeden muaf kılıyor). Kamuoyunda bir kez geleceğin teröristleri kategorisine sokulduklarında, göçmenler kendilerini ahlaki sorumluluk alanının ötesinde, sınırları dışında buluyorlar; bunun da ötesinde, merhamet ve ilgi dürtüsünün alanının dışına çıkıyorlar. Gerçekten de, "güvenlikleştirme" politikasının etkisiyle pek çok insan bilerek ya da bilmeyerek lanetlilerin kaderinin sorumluluğundan ve aksi halde kaçınılmaz olarak seyircilere işkenceye dönüşecek ahlaki ödevin baskılarından kur-

tulmuş hissediyor. Bu rahatlamadan ötürü bilerek ya da bilmeyerek pek çok insan minnettar. Kime mi? Elbette, gövde gösterisi yapan ve kaba saba konuşan politikacılara.

Christopher Catrambone'nin *Guardian*'da gözlemlediği gibi:

> Paris'teki terör saldırılarının ve onu takip eden korku tellallığının ardından bu insanları yeniden tehlikeye atmaya başladık. Terörizmden kurtulmak için deniz yoluyla kaçan insanların trajedisi zehir zemberek suçlamalar, inşa edilen duvarlar ve bu mültecilerin bizi öldürmeye geldikleri korkusuyla hafifletiliyor. Çoğu aslında sadece Ortadoğu'daki savaştan kaçıyor. Avrupalıların öfkesi ve onları yurtlarından süren şiddet arasında sıkışıp kalmış halde, mülteciler hâlâ gitgide kötüleşen denizlere meydan okuyor.[6]

Catrambone bir panik tellalı değil; MOAS'ın (Açık Deniz Göçmen Yardım İstasyonu) üyesi olarak, "güvenlikleştirme"ye maruz kalan insanların kaderini çoğumuzdan daha iyi biliyor. Catrambone'nin yardımsever arama-kurtarma derneğinden elde edilen istatistiklere göre, "Savaş, yoksulluk ve baskıdan kaçan erkek, kadın ve çocukların denizde boğulmaları hâlâ her gün yaşanan bir vaka: Ağustos 2014'ten bu yana MOAS yaklaşık 12,000 kişiyi denizden kurtardı." Catrambone şöyle uyarıyor ve çağrıda bulunuyor:

> AB 2017 itibariyle topraklarındaki mültecilerin sayısının 3 milyona ulaşacağını öngörüyor. Bu, ekonomiyi canlandıracak olumlu bir etkide bulunabilir. Nihayet bu insanlar bu yüzden geliyorlar ve gelmeye devam edecekler; Avrupa'ya gelişleri durdurulamayacak. Hepimizin istediği şeyi istiyor onlar da: Daha iyisini. Gerçek şu ki bu insanlar ekonomimizden

6. www.theguardian.com/commentisfree/2015/dec/14/europe-refugees-syrians-terror-moas.

bir şey götürmeyecek, aksine katkıda bulunacaklar. Evet, belki ilk başta zor olacak ama hoşumuza gitsin ya da gitmesin, Avrupa'nın geleceğinin bir parçası olacaklar.

Bir yorum daha var. Ahlaken duyarsız ve tiksinç, toplumsal olarak kör ve büyük ölçüde temelsiz ve genelde bile isteye yanıltıcı olmanın yanı sıra, "güvenlikleştirme" hakiki teröristleri (öyle kabul edilen ve hatalı şekilde öyle olmakla suçlananların dışındakileri) istihdam edenlerin ellerine koz vermekle suçlanabilir. Social Platform'dan Pierre Baussand'ın bildirdiğine göre[7], "istihbarat danışmanlık şirketi Soufan Group'un yeni bir çalışması IŞİD tarafından alınan AB kökenli savaşçı sayısının şu ana dek yaklaşık 5,000 kadar olduğu"nu gösteriyor (Paris saldırganlarının sadece ikisi Avrupa dışında ikamet ediyordu). Avrupa'dan kaçıp terörist kadrolara katılan ve terör eğitimi aldıktan sonra dönmeyi planlayan bu genç insanlar kim? Baussand'ın iyi araştırılmış ve iyi tartışılmış yanıtı şöyle:

> IŞİD'e katılarak din değiştiren Batılıların büyük çoğunluğu dezavantajlı kökenlerden geliyor. Yakın tarihli bir Pew Araştırma Merkezi çalışması gösteriyor ki "Avrupalı milenyum nesli ülkelerinin son ekonomik sıkıntılarından orantısız şekilde etkileniyor [...] Bu meydan okuma karşısında genç Avrupalılar sıklıkla kendilerini kader kurbanı olarak görüyorlar." Toplum sathında yaygın bu hak mahrumiyeti IŞİD'in taraftarlarına aşıladığı önem ve kontrol hissinin cazibesini açıklıyor.

"Göç sorunu"nu ulusal ve kişisel güvenlikle tanımlamak, ilk sorunu ikincisine tabi kılmak ve günün sonunda, (çok lafla olmasa bile, pratikte) birini diğerine indirge-

7. www.euractiv.com/sections/global-europe/best-weapons-against-terrorism-320551.

mek El-Kaide, IŞİD ve onların gelecekteki uzantıları ve takipçilerinin birbiriyle ilintili üç maksadına yardım ve yataklık ediyor.

İlk maksat: Kendini gerçekleştiren kehanet mantığını izleyerek, Avrupa çapında anti-İslami duyguları körüklemek ve böylece Avrupalı yerli nüfusun desteğiyle genç Müslümanları toplu hınç, saldırganlık ve sonuç olarak ayrımcılığa uğradıklarına, göçmenleri ev sahipleriyle ayıran boşluğun (uçurumun?) kapanmaz kalmaya mahkûm olduğuna ikna etmek. Benzer şekilde, mevcut çatışmalar, yanlış anlamalar, ağız dalaşları ve didişmelerin karşılıklı olarak uzlaşmaz iki yaşam şekli yahut bir ve tek doğru inançla yanlış yoldaki öğretilerin koalisyonu arasındaki ölümüne-kutsal-savaş fikri şeklinde kutuplaştırılmalarını kolaylaştırıyor. Bugün Fransız şehirlerinde bir milyon civarında genç Müslüman yaşıyor ve tüm gayretlere rağmen bunların sadece 1,000 kadarı Fransız polisi ve güvenlik güçleri tarafından terörist bağlantılara sahip olma şüphesiyle kayıt altında. Yine de Fransız kamuoyunda bütün Müslümanlar, özellikle de genç olanlar gerçekleşmeden önce suçun aksesuarları olarak görülüyor: Herhangi bir suç işlenmeden önce suçlu olduklarına inanılıyor ve böylelikle iman kardeşleriyle aynı genel yozlaşma ve suça sürüklenmeyi paylaşıyor, kamusal korku ve öfke için elverişli bir çıkış noktası haline geliyorlar. Maksatları ve seçtikleri değerler ne olursa olsun, resmi anlamda Fransız pasaportu taşımanın ötesinde bir Fransız olmayı ne kadar dürüstçe ve şevkle isterlerse istesinler.

Bununla yakından ilişkili olsa da, ikinci maksat: "Ne kadar kötü (bu genç Müslümanların yaşam koşulları ve ev sahibi toplumlardaki konumları), o kadar iyi (terörist amaç için)" ilkesini takip ederek, dinler ve etnisiteler arasında çapraz-kültürel iletişim ve etkileşim beklenti-

lerini uzak ve hatta hayali bile imkânsız hale getirmek. Bırakalım ev sahibi toplumların göçmenleri içine alması ve entegrasyonu ihtimalini, bu, önünde sonunda göçmenler ve onları kabul eden uluslar arasında karşılıklı bir anlayışa yol açacak yüz yüze karşılaşma ve konuşma şansını dışlıyor ya da en azından asgariye indiriyor. Bu ihtimalin üstü çizilerek, genç göçmenler akla gelen yaşam seçeneklerinin cazibesi ve iticiliğini tartarken cihada katılmanın ağır basması umuluyor.

Son olarak, üçüncü maksat, ilk iki maksadın uygulanmasını besleme ve geliştirme umuduyla, damgalamanın (Erving Goffman'ın aynı isimli kitabında ayrıntısıyla tasvir edildiği gibi)[8] dinamiklerini sermayeleştirmektir. *Merriam-Webster Sözlüğü* "damga"yı [*stigma*] "bir toplumun ya da bir grup insanın bir şey hakkında sahip olduğu bir dizi olumsuz ve genelde hakkaniyetli olmayan inanç" ya da "utanç ya da itibarsızlık işareti" olarak tanımlar. Başka bir deyişle, bir kişinin ya da bir insan kategorisinin (tuhaflıkları, sapkınlıkları, gariplikleri ve nihayet, sahiplerini "biz" normallerden –Goffman'ın önerdiği ismi kullanmak gerekirse, "normaller" şunlardır: "Belli beklentilerden negatif anlamda uzaklaşmayan biz ve diğer kişileri normaller olarak adlandıracağım." (s. 15)– temel olarak farklı kılan bir anomali) bir özelliği (değiştirilemez olduğu farz edilir). Kendi özelliklerimizi (hakiki ya da farazi) başka insanların insaniyetini ölçme ve değerlendirme konusunda kıstas olarak kullanmaya alışkın olarak, biz –"normaller"– "damgası olan bir insanın pek insan olmadığına inanırız." Tüm bunların doğrudan sonucu aykırı olarak etiketlenen insanların toplumsal kabulünün kör bir reddi ve onlar-

8. Bkz., Erving Goffman, *Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity*, Penguin Books, 1968, özellikle 1. Bölüm, "Stigma and Social Identity".

dan zoraki bir yabancılaşmadır. Damgalanan insanlar içinde bulunmayı isteyebilecekleri gruptan geri çevrilir, kovulur, sürgün edilir; fakat hâlâ açıkça ya da derinden kalplerinde bunu isterler. Ancak, oybirliğiyle sürülmüşlerdir ve geri dönmeleri yasaklanmıştır. Bunun yanı sıra, sonradan incinmeye gücenme eklenir, kusurlulukları ve dolayısıyla aşağılıkları hakkındaki toplu kararı tanımak ve kabul etmeye zorlanırlar: Arzulanan gruba giriş vizesi olan standarda erişmek yönündeki kendi kusurları otoriter bir şekilde bağımlı ilan edilir.

Toplumun onayıyla, damgayla ilişkilendirilerek damgalanan insanlar üzerinde muhtemel iki etki ortaya çıkar. Birincisi, damgalanan kişinin (ya da bir grubun genel kusuru olduğu varsayılan şeyi paylaşan kişinin) öz-saygısı acı verici bir darbe alır; bu, aşağılanma ve utancın ıstırabıyla sonuçlanır ve kendini küçümseme ile hor görmeye yol açar. Eğer damgalanmış kişi "daha geniş toplum"un hükmünü kabul ediyorsa depresyon ve sıklıkla aciz bırakılmayla sonuçlanır. Bir ikinci (görünüşe göre karşıt) tepki damgalamanın bütünüyle haksız, incitici ve saldırgan olduğu algısıdır. "Daha geniş toplum"un hükmünü tersine çevirecek ya da etkili şekilde feshedecek ve çalınmış öz-saygıya yeniden sahip olmasını sağlayacak güçte bir intikamı haklı çıkarır ve talep eder. Tercihen buna er ya da geç, "daha geniş toplum"un beyan ettiği ve uyguladığı değerlilik hiyerarşinin tersine çevrilmesi eşlik eder.

Ara ya da karışım olarak adlandırabileceğimiz bir üçüncü tepki de söz konusu olabilir: "Kendisinden gerçekte talep ettiklerimizi yaşama" başarısızlığının farkındalığına görece varamamış bir kişi "yabancılaşma içinde yalıtılmış ve kendi kimlik inançlarıyla korunaklı olarak kendisini tam manasıyla normal bir insan olarak hissedebilir ve asıl bizim yeterince insan olmadığımızı

düşünebilir" diye ileri sürüyor Gofman. Yine de, kişinin kendi "normalliği"ne kani olmasının, her zaman olduğu gibi, ne yalnız başına gerçekleştirilebilecek bir girişim ne de bireysel bir başarı olamayacağını eklememe izin verin. *Gerçekten* ikna edici olmak ve bunun hayal gücünün bir eseri olduğu yönündeki şüpheleri dağıtmak için, "kani olma" hali bir *grup* onayı gerektirir ve bunu yetkiyle dile getirmeye herhangi bir grup uygun olmayacaktır; ancak önemli-ötekilerin-onayı "kani olma" halini "daha geniş toplum"un kanaat ve eylemlerine karşı korur ve bağışık kılar. Yukarıda bahsi geçen tepkilerden üçüncüsünü takip eden kişiler hararetle bu kriterleri sağlayan bir grup ararlar; aynı zamanda onları kabul etmeye hazır ve iddia ettikleri bir üst statüyü toplu olarak korumaya kefil olan bir grup. Terörist okullarına ve terörist eğitim kamplarına adam toplayanlar neşe içinde ellerini ovuşturur ve kollarını açmış bu arayış içinde olanları beklerler.

İnanıyorum ki kanaat oluşturan medyanın büyük bölümü tarafından teşvik edilen "suçtan önce suçlu" duruşuyla birleşerek (en tepeden, Amerikan İç Güvenlik Bakanı Jeh Johnson tarafından yayımlanan bir bildiriyle dışa vurulan bir duruş: "Yerleşim için başvuran birinin ülke için bir güvenlik riski oluşturup oluşturmadığını kanıtlama görevi Birleşik Devletler hükümetinin değil, bireyin görevidir. BM o kişiyi yerleşim için aday gösterdikten sonra dahi, o kişinin buna layık olduğunu ispatlaması gerekir.")[9] mevcut "göç sorunu"nu ve mülteciler ile sığınmacıları kabul veya reddetme sorununu "güvenlikleştirme" eğiliminin –birbirine zıt ve potansiyel olarak ölümcül olsa da– çok yüzlü sonuçlarının üstü örtülüyor. Tam da, trajik kaderlerinin küresel kökleri yerine mülteci trajedisinin kurbanları-

9. www.gettyimages.co.uk/detail/news-photo/department-of-homeland-security-chief-jeh-johnson-speaks-at-news-photo/502828982.

na odaklanarak halk arasında "güvenlik paniği"ni resmi olarak destekleyen gitgide daha fazla sayıda hükümet tarafından. Yakın zamanda, eski Birleşik Krallık Dışişleri Bakanı ve halen Uluslararası Kurtarma Komitesi başkanı olan David Miliband'ın seslendirdiği uyarılar için kendi aralarında doğru bir bağlam oluşturmaya devam ediyorlar. *Guardian*'da yayımlanan bu haberin okunması ve üzerine düşünülmesi gerek:

> İki Batılı ülkede Suriye'den göç üzerine sürdürülen tartışmanın gitgide artan saldırgan tonu küresel yönetişim için büyük bir tehdit oluşturuyor. ABD'nin mülteci yerleşimindeki dünya lideri rolünü sürdürmesi gerektiğini belirtti ve İngiliz hükümetini krize "çok asgari bir katkı" sağlamakla suçladı. Eğer Amerika özellikle Müslümanlara kendini kapatırsa Müslüman dünyaya ve Avrupa'ya büyük bir mesaj vermiş olacak. Bir dalga etkisi söz konusu; eğer Batı kapanırsa bunun çok ciddi sonuçları olur.[10]

Pierre Baussand şöyle uyarıyor: "Aşırı sağ organizasyonların tüm göçmenleri teröristlerle eşitleyen, tepkisel, yanlış yönlendirilmiş popülist retoriğine yaslanmak yerine, liderlerimiz ... "onlara karşı biz" duruşunu ve İslamofobideki artışı reddetmeli. Bu sadece, böyle anlatıları adam toplamakta kullanan IŞİD'e yarar." Bu şekilde, bize "toplumsal dışlamanın AB'deki genç Müslümanların radikalleşmesindeki temel faktörlerden biri olduğu"nu hatırlatan ve Jean-Claude Juncker'den sonra "mülteciler bu saldırıları organize edenler ve gerçekleştirenlerden kaçıyor, aksi doğru değil" diye tekrar eden Baussand sözlerini şöyle tamamlıyor:

10. www.theguardian.com/world/2015/dec/25/david-miliband-interview-syrian-refugess-us-uk.

> Müslüman topluluğun radikalleşmenin ortadan kaldırılması için oynaması gereken rol konusunda hiçbir kuşku yokken; ancak bir bütün olarak toplum hepimize yönelen bu ortak tehditle baş edebilir... Suriye ve Irak'ta IŞİD'e savaş açmaktansa, Batının terörizme karşı kullanacağı en büyük silah kendi bölgemizde toplumsal yatırım, toplumsal içerme ve entegrasyondur.[11]

Önerim o ki, bu 7/24 dikkatimizi ve –kararlı olduğu kadar– acil eylemde bulunmamızı talep eden bir sonuçtur.

11. www.euractiv.com/sections/global-europe/best-weapons-against-terrorism-320551.

3
Güçlü Adamların (ya da Kadınların) Peşinde*

Demokrasi topraklarında bir hayalet dolaşıyor: Güçlü adam (ya da güçlü kadın) hayaleti. Robert Reich'ın "Donald Trump ve Kaygılı Sınıfın İsyanı"[1] adlı yazısında dile getirdiği gibi, (özel olarak bu örnekte Donald Trump kılığında olsa da, pek çok türden yerel –halk arasında ya

* Bauman burada *strongmen* ve *strongwomen* terimlerini kullanıyor. Bu aynı zamanda diktatör anlamına da gelmektedir, metinde de olumlu bir anlamdan ziyade daha çok bu anlamda kullanılmıştır. (y.h.n.)

1. Bkz. www.socialeurope.eu/2015/12/the-revolt-of-the-anxious-class.

da ulusal- kılıklarda dolaşan) bu hayalet şu an "korkutucu şekilde yüksek" "sefalete düşme" ihtimalinin etkisi altındaki "büyük Amerikan orta sınıfı"nı kasıp kavuran kaygıyla doğdu (Ege Denizi'nin köpüklü dalgalarından ortaya çıkan Afrodit gibi):

> Amerikalıların üçte ikisi maaş çeklerine bağlı yaşıyor. Pek çoğu her an işini kaybedebilir. Çoğunluğu yeni filizlenen "talebe bağlı" işgücünün bir parçası; ihtiyaç duyulduğunda istihdam edilen, ne kadar ve ne zaman ödeme alacağı belli olmayan bir işgücünün. Ancak, kira ya da kredi ödemelerini karşılayamaz ya da market alışverişi veya kamu hizmetleri için ödeme yapamazlarsa, tökezleyebilirler.

Bu "Amerikalıların üçte ikisi"nin Matta İncili'ndeki Galilee Denizi gibi, en az onun kadar dalgalı bir denizde fırtına tarafından hırpalanmış ve harap olmuş şekilde yürümeye zorlandıkları söylenebilir. Bu İncil'e göre suyun üstüne yürümek bir imanı koruma meselesidir; fakat Reich'ın "kaygılı sınıf"ı inancını kime bağlayabilir? "Güvenlik ağları boşluklarla dolu. İşini kaybeden çoğu insan işsizlik sigortası almaya bile uygun değil. Hükümet, işlerinin Asya'ya taşınması ya da buradaki bir işçi tarafından yasadışı bir şekilde elinden alınması konusunda onları korumayacak." Reich'ın alıntıladığı, Martin Gilens ve Benjamin Page'in incelediği 1,799 adet Kongre yasa tasarısına göre "ortalama bir Amerikalının kamu politikalarında çok cüzi, sıfıra yakın, istatistiksel olarak önemsiz bir etkisi var." Bir zamanların "büyük", şimdinin "kaygılı" Amerikan orta sınıfının "hükümeti umursamayacak kadar yetersiz bulmasında şaşılacak bir şey yok. Hükümet büyük adamlar ve kodamanlar için çalışıyor." Dolayısıyla, "tüm bu kaostan kendilerini koruyacak güçlü adamları desteklemeleri"nde de şaşılacak bir

şey yok. "İşlerin yurtdışına kaçmasına izin vermeyecek, Wall Street'i silkeleyecek, Çin'e gününü gösterecek, burada yasadışı olarak bulunanlardan kurtulacak ve teröristlerin Amerika'ya girmesine engel olacak. Amerika'yı yeniden büyük yapacak güçlü bir adam –ki bu aslında ortalama çalışan halkın güvende olması demek."

Reich, güçlü adamın kadiri mutlaklığına güvenmenin "boş bir hayal" ve Trump'ın bu güveni kazanmasının bir "hokkabazlık numarası" olduğuna dikkat çekiyor. Reich'ın her ikisini de reddetmesi elbette doğru. Nihayetinde, "kaygılı smıf"ın, ortaya attığı boş hayallerle numara çeviren bir hokkabaz etrafında toplanması önceden belirlenmiş ve kaçınılmaz bir şey değil. Temple Üniversitesi Politika Bilimi bölümünden Joseph M. Schwartz'ın sorduğu sorunun cevabı –"kariyer şansı kalmamış, beyaz, orta sınıf çalışanlar (oyunda haksız yere beyaz olmayan insanların lehine hile yapıldığı mitini destekleyen) Trump ve Tea Party'cilerin yerlici, ırkçı politikasını takip ediyor? Ya da işçi sınıfı kesimlerinin tahribinden kurumsal seçkinleri sorumlu tutarak suçluyorlar?[2] –neredeyse önceden belli olan bir sonuç. Schwartz'ın öne sürdüğü gibi, "[senatör Bernie] Sanders'in Georgetown Üniversitesi'nde demokratik sosyalizm üzerine yaptığı 19 Kasım 2015 tarihli konuşmadan hemen önce"[3] yapılan bir *New York Times/CBS*

2. Bkz. http://inthesetimes.com/article/18678/bringing-socialism-back-how-bernie-sanders-is-reviving-an-american-tradition.

3. "Demokratik sosyalizm" biletiyle, önümüzdeki başkanlık seçimi için adaylığını koyuyor. *New York Times*'ın bildirdiğine göre, "Perşembe öğleyin Georgetown Üniversitesi'nde yaptığı bir konuşmada, Sanders kendisini Dr. Martin Luther King Jr. ve Franklin D. Roosevelt'in mirasıyla ilişkilendirerek, Amerikan toplum sözleşmesinin temelinde refahın bölüşümünün olduğunu ileri sürdü. Aldığı alkış biraz sürpriz oldu: Sanders'in destekçilerinin yüzde 69'u sosyalizme sıcak bakarken, sadece yüzde 21'i olumsuz bakıyor. Hillary Rodham Clinton'ı destekleyenlerin sosyalizme bakışı ise yüzde 52'ye 32." (www.nytimes.com/politics/first-

News araştırmasında, Demokrat seçmenlerin yüzde 56'sı sosyalizmle ilgili olumlu hisler beslerken, sadece yüzde 29'u olumsuz hisler besliyordu. Bu da "araştırmaya katılanların çoğunun kapitalizmi ... eşitsizlik, yüksek öğrenci borçları ve durgun bir emek piyasasıyla ilişkilendirdiğini varsaymamıza izin veriyor. Sosyalizmi daha eşitlikçi ve adil bir toplum olarak görüyorlar." Mevcut "kaygılı sınıf" durumu (ya da Guy Standing'in bulduğu kavramı kullanmak gerekirse, Atlantik'in her iki yakasında gittikçe şişen "prekarya" safları) birden fazla politika tercihine yol açıyor. Bu politikalardan biri güçlü adama, diğeri güçlü halka yaslanıyor.

Şu anda ihtimaller eşit olmaktan uzak görünüyor ve bunun birkaç nedeni var.

Büyük Rus filozof Mikhail Bakhtin'in terminolojisinde tüm dünyevi güçler insanlara özgü ve doğuştan gelen "kozmik korku"nun farklı kelimelerle ifade edilmesinden beslenir ve gelişir; yani,

> Ölçülemez şekilde büyük ve ölçülemez şekilde güçlü olan karşısında duyulan korku, yıldızlı gökleri, dağların maddi kütleleri, deniz karşısındaki korku ve antik mitolojiler, dünya görüşleri, imge sistemlerindeki kozmik kargaşalar ile dizginsiz felaketlerin korkusu, dillerin kendisindeki ve onlara bağlı düşünme biçimlerindeki... Bu korku (maddi anlamda büyük ve maddi olarak tanımlanamaz güç karşısında duyulan bir korku olarak) temelde kati manada mistik değildir ve kişinin ve bilincinin bastırılmasında tüm dini sistemler tarafından kullanılır.[4]

---

draft/2015/11/20/poll-watch-democrats-even-clinton-supporters-warm-to-socialism/?_r=0).

4. Ken Hirschkop'tan alıntı, "Fear and Democracy: an Essay on Bakhtin's Theory of Carnival", *Associations*, 1997, 1, 209-304, *Bakhtin, Rabelais and His World*, MIT Press, 1968.

Dinin yapmacıklı ve ustalıklı "resmi" türünde. Bu farklı kelimelerle ifade etme açıkça baştakilerin yerleşik çıkarlarına hizmet eder; fakat bu dayanılmaz dehşeti biraz olsun hafifletme yönünde eş zamanlı bir adım atmış olmasaydı böyle olmazdı. Böylelikle dünyevi insan hayatını biraz daha az yaşanmaz kılar ve bunu "zamansız ve sonsuz olan"ı insanın sonlu zihinsel ve pragmatik yetilerinin ölçüsüne indirerek yapar. *In Search of Politics* isimli çalışmamda, Bakhtin'in kozmik korkunun "dünyevi, maddi gücün prototipi olduğu ancak tarihöncesi prototipin *resmi* korkuya, tam anlamıyla insan gücü olmayan, insan yapımı olsa da insanın direnme kapasitesini aşan bir insandan korkuya dönüştüğü" görüşü üzerine yorumlarda bulundum:

> Kozmik prototipinden farklı olarak, resmi korku imal edilmiş, tasarlanmış, "ölçülüp biçilmiş" olmak zorundadır ve öyledir... Musa'nın İsrail halkına getirdiği yasalarda gök gürültülerinin yankıları Sina Dağı'nın zirvesinde aksetti. Ancak, gök gürültülerinin karanlık, dolayısıyla kafa karıştırıcı, ürkütücü ve nihayet felç edici şekilde ima ettiklerini yasalar açık ve berrak bir şekilde dile getirdi. Yasalar yanıt sundu ki artık soru sorulmasın.[5]

Son derece uzak ve kapalı olduğu için baş edilmez tehditten makul, görece aldatıcı şekilde kolay bir -anlaşılır şekilde dillendirilmiş emirlere- itaat etme talebi ortaya çıkmıştır. Yeryüzüne indirildiği anda, yönetenler ilkel korkuyu kuraldan sapma dehşetine çevirmişlerdir; insanüstü kozmik bir trajediyi dünyevi, insanca, pek insanca bir ödev ve göreve. Ve çözülmez Tanrı'nın dileği bilmecesinden kaynaklanan korku ve titremeyi, O'nun mutlak elçileri, yeryüzünde yürüyen vaftiz edilmiş sözcüleri tarafından

5. Zygmunt Bauman, *In Search of Politics*, Polity, s. 58-59.

toplanmış ve düzenlenmiş -anlaşılır, açıkça dile getirilmiş- yasaklar ve buyruklara dönüştürmüşlerdir.

"Resmi korku"nun dünyadaki idarecileri ile bu idareye tabi olanlar arasındaki karmaşık ilişkilere dair çalışmasında Franz Kafka'nın *Dava* ve *Şato* isimli iki romanına başvuran Roberto Calasso, "resmi korku" işini doğrudan bir görev olarak ele almayarak, meselenin bundan da karmaşık olduğunu ortaya koyar.[6] "Eğer köylüler *Şato*'nun yorumcularının kutsallardan ve Tanrı'dan böyle lafı uzatarak söz ettiklerini ve onların yaşamlarına nasıl karıştıklarını görseler muhtemelen kızarlardı", der Calasso. Şatonun sakinlerinin Tanrı'yla ve din derslerinden tanıdıkları diğer ilahi varlıklarla karşılaştırılma girişimlerine hınç duyarlardı. Tanrı örneğinde olduğu gibi, "biraz ilahiyat çalışmak ve kalbin adanmışlığına dayanmak" Şatonun içindekilerle "ilişki kurmayı ne kadar da basitleştirirdi diye düşünürlerdi. Fakat Şato memurları bundan daha karmaşıktır. Hiçbir bilim ya da disiplin onlarla ilişkilenirken bir işe yaramaz."

Gerçekten de, dini sistemler -Bakhtin'e göre "kozmik" korkuyu "resmi" formuna çevirmeye çalışma ve bunu başarma yönündeki ilk düzenlemeler (ya da daha ziyade, korkunun ilk, orijinal kaynaklarının zaten attığı temeli kullanarak, "kozmik" örüntünün ardından "resmi korku"yu icat etme yönündeki)- Tanrı'nın rahmeti ve ihsanlarını sağlayacak ve emirlerinin takip edilmesinin çok zor ve zahmetli olduğu durumda onun gazabını yatıştıracak dört dörtlük tarifler vaat ederek, tebaalarının boyun eğme ve itaatlerini garantiye alma eğilimindedir. Kozmik korkunun duygusuz ve suskun kaynaklarından farklı olarak, korkutuculuğundan bir şey kaybetmeden

6. Roberto Calasso, *K.*, Çev. Geoffrey Brock, Vintage Books, 2006.

Tanrı'yla konuşulabilir: Günahların bağışlanması ve erdemlerin ödüllendirilmesi için sözler ve davranışlarla dua edilebilir, yalvarılabilir, dilenebilir, yakarılabilir ve kör ve sağır doğadan farklı olarak Tanrı pişmanlık ve vicdan azabı duyan nadim tövbekârları dinleyebilir, işitebilir ve bağışlayabilir. Tanrı'nın yeryüzündeki kendinden menkul vekilleri olan kiliseler aynı zamanda kutsama ve lanetleme gücüyle donanmış olarak özenle ve detaylı şekilde bunu sağlayacak davranış kurallarını bir bir anlatır. Tanrı'nın gazabının, kaderin darbeleriyle inleyen, kurbanları kefarete erebilmek için ne yapmak zorunda olduklarını gayet iyi bilirler. Eğer kefaretin gelmesi gecikiyorsa, yapmaları gerekenleri yeterince şevkle yapmadıklarına, bu nedenle esasen düzeltilebilir bir kusurdan ötürü suçlu olduklarına inanırlar.

Bu, seküler politik güçler tarafından iş başına koyulan ve yeniden düzenlenen resmi korkunun modern versiyonunun, öğretilerine sözde bağlılık sergilemeyi katiyetle ihmal etmese bile, pratikte kesinlikle reddettiği türden bir anlaşmadır. Kaderin kör oyunlarının yerine (yani, insanların yaptıkları ile yapanlar ve etraflarındaki için sonuçları arasındaki bağın kafa karıştırıcı ve sinir bozucu şekilde kopması) tutarlı, görece kati ve adalet ile sorumluluk ahlaki ilkeleri tarafından sevk edilen –böylelikle insanların mevcut hali ile davranış seçimleri arasında tam bir mutabakat sağlayarak– bir olaylar dizisini koyma modern niyeti ve vaadini bariz şekilde zedeleyerek, günümüzde insanlar kendilerini risklerle dolu fakat kesinlik ve güvenceden uzak bir topluma maruz kalmış halde buluyor. İki yeni durum bizi Bakhtin'in modelini düzeltmeye olmasa bile, en azından takviye etmeye ve yeniden düşünmeye sevk ediyor.

Bunlardan ilki, geniş kapsamlı "bireyselleşme"dir; "toplum"un hayali bütünlüğünü temsil eden baştakilerin varoluşsal belirsizliğin yarattığı sorunlarla baş etme görevi ile bireylerin kendi başlarına idare ettiği meşhur kıt kaynaklar sorununu birleştirmede ısrarlarının kod adı. Geç dönem Ulrich Beck'in söylediği gibi, toplumsal olarak üretilen sorunlara bireysel olarak çözümler bulma imkânsız görevi artık bireylere aittir.

Kılcal damarların canlı bedenin bütünlüğüne yaptığı gibi, tüm bir yaşam düzeninin ve yaşama uğraşlarının bütünlüğünün içine sızan ve nüfuz eden yaygın, dağınık ve saçılmış korkuyla tükenen insanlar kendi kaynaklarına terk edilmiş durumda; varoluşsal sorumlulukların büyüklüğü karşısında cılız ve acınası derecede çürük kaynaklar. Byung-Chul Han'ın ileri sürdüğü gibi[7], Kafka'nın kendisi Prometheus efsanesinin[8] yeni bir yorumunu içeren özlü aforizmasında kahramanlarının sorunu için bir çözüm sunmuştu: "Tanrılar yorgun, akbabalar yorgun, ciğer bitkin ve yorgun." Bugünlerde karaciğer ağrısının yorgunluğun göstergesi olduğunu da ekleyelim: Bitkinlik, tükenmişlik, yetersizlik ve günümüz "performans toplumu"nun –Freudcu *ödev* [*devoir*] düsturunu *güç* [*pouvoir*] düsturuyla değiştirirken, eski moda "disiplin toplumu"nun yerine geçen– sakinleri ve emre-amade-aktörleri olarak bu yorgunluğa sebep olan akbabaların işlevini üstlenmiş olanlar bizleriz (s. 7-9). Byung-Chul Han'ın metaforlarına tutunacak olursak, düsturlarımız [*mots d'ordre*] itaat, hukuk ve karşılanacak yükümlülükler değil özgürlük, arzular ve

7. *La Société de la fatigue* içinde, Circê, 2014 (Almanca orijinali: *Müdigkeitsgesellschaft*, 2010).

8. Tam metin *Franz Kafka: The Collected Short Stories*, Penguin Books, 1998, s. 432'de ve şurada bulunabilir: http://zork.net/~patty/pattyland/kafka/parables/prometheus.htm. Her iki metinde de Edwin Muir'in 1933 tarihli çevirisi kullanılmaktadır.

onların tatminine yönelik bir eğilim olduğu sürece (s. 12), halimizin Prometheus'un dramının kendi-başına-yap hali olduğuna hükmedebiliriz. Parçalanmış ciğer ve onu parçalayan akbabalarız aynı zamanda. Alain Ehrenberg'in *La Fatigue d'être soi*[9] eserinden bir sayfa alarak, Byung-Chul Han oyuncular [*performer*] toplumunun başlıca hastalığı depresyonun sorumluluk ve ödevlerin aşırılığından değil, "post-modern emek toplumunun yeni kuralı performans buyruğu"ndan[10] kaynaklandığını öne sürer.

Peki, bu nasıl oluyor? Bugün Franz Kafka ya da Michel Foucault tarafından ölümsüzleştirilen "disiplin toplumu"ndan (benim ifademle "katı modern" toplum) bir şekilde büsbütün farklı; Kafka'nın *Dava*'sındaki Joseph K. gibi suçluları ya da Foucault'nun doktora tezi *Folie et déraison: Histoire de la folie a l'âge classique*'teki gibi delileri yalıtan ve arındıran bir toplum artık geride kaldı. Byung-Chul Han'ın ileri sürdüğü gibi, "performans toplumu" farklı olarak "depresiflerin ve uyumsuzların" (s. 52) imali ve temizlenmesinde uzmanlaşır. "Performans toplumu" sakinlerinin hayatta kalmak için sergilemeleri beklenen ve gereken performansın standartlarına ya da hacmine ulaşmayı başaramayan yukarıda sözü edilen iki kategori kendini suiistimal, kendine işkence ve kendini tüketmenin kurbanlarıdır. Her ikisi de başarısızlıklarının ve onu takip eden depresyonlarının hem kurbanı hem de suçlusudur (bkz. s. 56). Talihsizlikleri ve aşağılanmalarından ötürü suçladıkları şey, öz-saygılarından geriye kalan ne varsa silip süpüren utanç verici yetersizlikleridir.

"Performans toplumu" her şeyden önce bir *bireysel* performans toplumu ve "yüz ya da bat bireyciliğinin kül-

9. *La Fatigue d'être soi*, Odile Jacob, 2008.
10. Han, *La Société de la fatigue*, s. 55.

türü"dür. Burada, bireyi "sürekli hazır olma hali"ne zorlayan "gündelik hayat kırılgan hale gelir." "Öngörülebilir gelir, tasarruf, sabit 'meslek' kategorisi, tüm bunlar başka bir tarihsel dünyaya aittir."[11] "En azından Thomas Hobbes'tan beri artık imkânsız görülen bir yönetim biçimidir bu: Koruma ve güvenlik vaadiyle meşrulaştırılmayan bir yönetim."[12] Tepedekilerin hayatı yaşanır kılma görevinden ellerini çekmesiyle birlikte, insan varoluşunun belirsizlikleri özelleştirilmiş, bunlarla baş etme sorumluluğu tamamen ve doğrudan, bitik bireyin omuzlarına yüklenmiştir; varoluşsal baskılar ve facialarsa sıkıntıyı çekenler tarafından görülen kendi-başına-yap işleri olarak göz ardı edilmektedir. Bugün bireysel yaşamın risklerine karşı ortak bir sigorta sunmaktan durmaksızın kaçman toplum tarafından üretilen, toplumun eski vaatlerine dek uzanan sorunlara bireysel olarak tasarlanmış ve yönetilebilir çözümler aramaya yazgılı birey feci şekilde yetersiz bulunan –ya da yakın zamanda öyle bulunmasından korkulan– kendi kaynaklarına terk edilmiştir. Birey devletin geri çekilme gidişatının metruk ve viran kısmına terk edildiğinden, "bireyselleşme" varoluşsal halin yeni bir güvencesizliğine işaret eder: Yağmurdan kaçarken doluya tutulmak: "Yönetimsel prekarizasyon... yalnızca istihdam yoluyla istikrarsızlaşma anlamına gelmekle kalmaz, aynı zamanda yaşamın idaresinin de istikrarsızlaşmasıdır."[13] Disiplin toplumunda resmi olarak yaygınlaştırılan ve işlenen uyumsuz olarak etiketlenme korkusunun yerini, performans toplumunda yetersizlik korkusu almıştır. Nihayet, resmi olarak "özgürleştirilmiş" bireyler iyiden iyiye

11. Ivor Southwood, *Non-Stop Inertia*, Zero Books, 2010, s. 37, 15.
12. Isabell Lorey, *State of Insecurity*, Verso, 2015, s. 2.
13. A.g.e., s. 13.

bireyselleşmiş yaşamın sınamaları ve sıkıntıları karşısında kendilerini yetersiz bulurlar.

Sözde performansa hükümlülerin toplumunda dolaşan hayalet kişinin kendisini eksik -beceriksiz ve verimsiz– bulması kadar bunun dolaysız etkilerinin dehşetidir; öz-saygıyı kaybetmek ve bunun muhtemel neticeleri: Reddedilme, toplum dışına itilme ve dışlanma. İktidarı elinde tutanlar, resmi korkunun üreticileri olarak bu hayaletin doğduğu ve onu sürekli yeniden doğuran varoluşsal belirsizliği güçlendirmekle meşgul; bu hayaletin olabildiğince elle tutulur ve itibar edilir, "gerçekçi" olması için akla gelen her şeyi yapmaya hazırlar; nihayet, son tahlilde onları iktidarda tutan tebaalarının resmi korkusu. Bununla birlikte, (kendine dayandığını varsaymak zorunda olan) bireysel oyuncular [*performer*] toplamına dönüşen tuz buz olmuş bir toplumda iktidarı elinde tutanlar gitgide daha fazla bize bel bağlamak için can atıyorlar: Parçalanmasını destekledikleri ve günlük olarak yeniden ürettikleri bir toplumda parçalanmış bir yaşam süren, ücreti ödenmeyen, güvenliksiz, kırılgan ve savunmasız stajyerler olarak bizler.

"Disiplin toplumu"nun "resmi korku"sunun dinsel ve politik cisimleşmelerinden geçmiş olarak, insanın bilişsel ve pragmatik güçlerinin ıstırap veren sonluluğu ve zayıflığından zuhur eden kozmik korku, "oyuncular/icracılar toplumu"nda (Anthony Giddens'ın terimiyle) "yaşam politikası"na kadar inmiş ve yaşamın bireysel uygulayıcılarının omuzlarına yüklenmiştir. Bir yanda, sözde erişilebilir seçenekler ve ayartmaların sonsuzluğuyla, "özerk, yetkin ve güçlü iradeli" olduğu varsayılan ve "durmaksızın kendilerini geliştirme"ye[14] yönlendirilen bireye yönelen

14. Krş. Carl Cederström ve André Spiser, *The Wellness Syndrome*, Polity, 2015, s. 6.

taleplerin sınırsızlığı, diğer yanda ise bu meydan okumanın büyüklüğüne görünüşte sığdırılmaya çalışılan bireysel olarak yönetilen kaynaklar arasında sıkışmış olan hükmen oyuncuların/icracıların kendi yetersizliklerinin farkındalığından yılmış halde, yaklaşan depresyondan kurtuluş için "kendi tanrıları"na –Ulrich Beck'in unutulmaz şekilde dile getirdiği gibi, "kendi seçimleri olan tanrılar"[15]– başvurmaktan başka pek seçenekleri yoktur. Bu bağlılık değişiminin, varoluşsal durumlarının bariz kırılganlığından kaynaklanan hırpalayıcı kaygıyı ya da bunun gitgide kötüleşmesi –bırakalım tersine çevrilmesini– durdurulamadığı için yaşanan kendi kınama ve suçlamanın acılarını yatıştırmak için yapabileceği çok az şey var.

İkinci yeni durum, mevcut politik birimlerin toprağa bağlı egemenliklerinin erozyonudur ve devam eden iktidarın küreselleşmesi sürecine (yani işlerin halledilmesi yeteneği) politikanın küreselleşmesinin (yani hangi işlerin halledileceğine karar verme yeteneği) benzer şekilde eşlik *etmemesi*nden kaynaklanır. Bunun sonucunda da etkin eylemin hedefleri ve araçları arasında kulak tırmalayıcı bir uyumsuzluk ortaya çıkar. Sonuç, Bakhtin'in çizdiği modelden "resmi korku"nun kaynaklarının ayrılmasıdır: Görünmez ve çoğu niyet ve hedef için ulaşılmaz olarak, artık tıpkı "kozmik korku"nun kaynakları gibi neredeyse duygusuz ve suskundular. Ricacılarından azametli bir uzaklıkta, bırakalım talepleri, ricalara kapalıdırlar. Buna tabi olanların çoğunluğunun iletişimi kopmuştur ve gitgide daha fazlası iktidardakilerle anlamlı bir iletişim kurma umudunu hızla kaybetmektedir.

Modern dönemin en ferasetli tarihçilerinden biri olan Eric Hobsbawm yirmi beş yıl kadar önce (mevcut "göç

15. Bkz. Ulrich Beck, *A God of One's Own*, Polity, 2010, s. 62.

krizi" başlamadan ya da hatta insanlık durumunun bu yeni "küreselliği"nin mevcut farkındalığından çok önce) şöyle söylemişti:

> Kitlesel ve çeşitli hareketlere, göçe ve insanların taşınmasına dayanan kentleşme ve sanayileşme bir toprağın temel olarak etnik, kültürel ve dilsel açıdan homojen bir nüfus tarafından sahiplenildiğini temel alan milliyetçi varsayımın altını oyar. ABD'de 1890'lardan, Batı Avrupa'da ise 1960'lardan beri göç alan ülkeler ve bölgelerdeki yerli nüfusun "yabancılar"ın kitlesel akınına karşı keskin yabancı düşmanı ve ırkçı tepkiler vermesine maalesef aşinayız. Ancak yabancı düşmanlığı ve ırkçılık tedavi değil, semptomdur. Karışmamış bir ulusa dönüş hayali kuran retorik ne derse desin, modern toplumlardaki etnik topluluklar ve gruplar bir arada yaşamaya yazgılıdır.

Bugün "göç alan ülkelerdeki 'ulusal azınlık' bütünlüklü bir toprak parçasından ziyade küçük adalardan oluşan bir takımadadır." "Defaatle", diye ekler Hobsbawm, "etnik kimlik hareketleri zayıflık ve korku tepkisi, modern dünyanın güçlerini kıyıda tutacak barikatlar kurma girişimleri gibi görünmektedir... İster gerçek ister hayali tehditlere karşı olsunlar, bu savunma tepkileri uluslararası nüfus hareketleriyle ultra-hızlı, köklü ve öngörülmeyen sosyo-ekonomik dönüşümlerin bir birleşimidir." Bu, hâlâ zamanımızın özelliklerinden biridir. "Kentleşmiş bir toplumun neresinde yaşarsak yaşayalım yabancılarla karşılaşırız: Kendi ailelerimizin kırılganlığını ya da soyunun kuruyacağını anımsatan yerinden edilmiş erkek ve kadınlarla." Hobsbawm milliyetçilik ve etnisitenin "dağılan bir toplumda birleşme faktörlerinin bir ikamesi" olduğunu ifade eden Çek analist Miroslav Hroch'u alıntılıyor. "Toplum başarısız olduğunda millet nihai güvence olarak ortaya

çıkar." "Kayıtlı tarihte insan yaşamının en hızlı ve derin alt üst oluşlarının yaşandığı kırk yıldan sonra çoğumuzun hissettiği keder, belirsizlik ve hedefsizliklerden onlar ('yabancılar') sorumlu tutulabilir ya da tutulmaları gerekir", diyerek mezarının ötesinden bizi uyarıyor Hobsbawm. Eski atalarımızın üzerinde ısrarla durduğu ama bizim umarsızca unuttuğumuz gibi, "Tarih hayatın öğretmenidir." Hayatta kalmak adına, bu öğretmene kulak verelim: Eric Hobsbawm'ın çığır açan *Nations and Nationalism since 1780** eserini yeniden ve yeniden okuyalım. Bu müthiş kitaptan çıkarabileceğimiz ders şudur ki bir kurtarıcıya, bir adam ya da kadına umutlarını bağlayan başarısız toplumlar sadık, militan ve hırçın şekilde milliyetçi birini ararlar: Küreselleşen gezegene kendini kapatma, çok zaman önce menteşelerinden çıkmış (yahut menteşeleri bozulmuş) ve dolayısıyla işe yaramaz hale gelmiş kapıları kapatma sözü veren birilerini.

Ancak, Benjamin Barber'in 2014'te Yale University Press tarafından yayımlanan *If Mayors Ruled the World: Dysfunctional Nations, Rising Cities* isimli eşit derecede kışkırtıcı ve ikna edici çalışması/manifestosunda belirttiği gibi, "bugün uzun bir bölgesel başarı tarihinden sonra ulus-devlet bizi küresel ölçekte hayal kırıklığına uğratıyor. Özerk halklar ve milletlerin özgürlüğü ve bağımsızlığı için mükemmel bir politik reçeteydi. Karşılıklı bağımlılık içinse tamamen uygunsuz." "Ulus-devlet doğası gereği rekabete ve karşılıklı dışlamaya eğilimli" bir şekilde, "özü gereği işbirliğine isteksiz ve küresel kamu yararını üretmekten aciz" görünüyor. Ancak, Ulrich Beck'in *Cosmopolitan Vision*'da[16] belirttiği gibi, " 'kozmopolitanlar'

* Eric Hobsbawm, *Milletler ve Milliyetçilik*, Çev. Osman Akınhay, 6. Basım, Ayrıntı Yay., 2017. (y.h.n.)

16. Ulrich Beck, *Cosmopolitan Vision*, Çev. Ciaran Cronin, Polity, 2006.

günümüzde pek çok ülkede sürgün edilmesi, şeytanlaştırılması ya da yok edilmesi gereken aylak, düşman ve böcek arasında bir şey olarak görülseler bile hepimiz, beğenelim ya da beğenmeyelim, boşluklu ve hayli geçirgen sınırlara sahip ve evrensel anlamda karşılıklı bağımlı, "kozmopolitanlaşmış" bir gezegende yaşıyoruz. Kozmopolitan durumumuzu karşılamak adına sahip olmadığımız şey, "kozmopolitan bir bilinç." Buna bir de sözleri ete kemiğe büründürebilecek politik kurumları ekliyorum. William F. Ogburn eğer aramızda olsaydı mevcut durumumuzu, 1922 yılında hırslı bir başlıkla *Social Change* olarak adlandırdığı eserindeki "kültürel duraklama" teorisinin başlıca –hatta en temel– örneklemesi olarak kullanırdı.

Yukarıda dile getirilen nedenlerden ötürü Robert Reich, Donald Trump'ın (ve vekâleten gitgide artan onun türünün) yabancıların girişini yasaklama ve onları çıkışa zorlama sözlerini 'boş bir hayal' ve seçim kariyerini bir 'hokkabazlık numarası' olarak nitelemekte haklı. Fakat mesele şu ki onların vaatleri ve performansları seçmenlerin gözünde boşa çıkana dek, yıkık dökük ve çökmek üzere olan köprünün altından daha çok su akacak; çünkü hâlâ yerel kalan politika çoktandır küreselleşen güçleri yakalamaya çalışıyor. Gerçek şu ki hevesli güçlü adam ya da kadınların önerdiği kısayolların yanıltıcı oldukları için daha az çekici oldukları söylenemez. Vaatler hileli olabilir fakat cazip ve ayartıcılar; gün geçtikçe sayıları artan çağdaşlarımızın günümüz politikasında özledikleri her şeyi yeniden tadil ve tahsis etme hayalini resmediyorlar. İstikrarlı şekilde artan bir güç yoksunluğu çektiği bilinen günümüz politikası tam da bu nedenle kontrolünden kaçan ve liberal-demokratik politikacıların gitgide azalan otoritelerini yeniden kazanma girişimlerini yadsıyan güçlerin verdiği zararı önleme yetersizliği

gösteriyor. Demokrasiden yararlandığı varsayılanların gitgide daha çoğunun gözünde demokrasinin bağışlanamaz günahı bir çözüm getirememesi ve bu başarısızlığın mazeretini BAY [*TINA*] ("Başka alternatif yok" [*There Is No Alternative*]) formülünde yani "başka türlüsünü yapamayız" açıklamasında araması; oysa "parlamento" kelimesi "bir şeyler yapmak"tan değil, *parler*'den ("konuşmak", "anlatmak"tan) türemiştir. Güçlü adam ya da kadın rolüne talip olanların çekiciliği, şimdilik konuşmak ve anlatmaktan başka bir şey yapmış olmasalar da, *harekete geçme*yi vaat etmelerinden kaynaklanıyor; aynı zamanda başka türlüsünü *yapabilecek*lerini, bir alternatif *olduğu*nu söylemelerinden ve anlatmalarından kaynaklanıyor: Bu alternatifin kendileri *olduğu*nu söylüyorlar. Sonuç olarak, güçlü adam ve kadınların ayartıcı güçleri sınanmamış kalan sözler ve savlarına dayanıyor.

4
Birlikte ve Kalabalık

İlk insanlar, içinden geldikleri *hominid*'lere benzer şekilde avcı ve toplayıcıydı ve bu nedenle göçebeydi; onların çocukları olan *Homo Sapiens* türü sonraki tarihlerinin büyük bir kısmında göçebe kaldı. Tarihçi William McNeill "atalarımızın, ilk insan olduklarında av peşinde zaten göçebe olduklarını varsaymak makuldür"[1] diyor. 1.5 ila 2 milyon yıl kadar önce *Homo* adlı cins zaten iki ayağı

1. Stéphane Dufoix, *Diasporas*, University of California Press, 2015, s. 35'te alıntılandığı gibi. "Yerleşik olmak" diyor Dufoix, "insanlık tarihinde yakın zamanlı bir gelişmedir" (s. 36).

üzerinde duran *Australopithecus*'tan meydana geldi. İki tür de doğuştan ve doğası itibariyle göçebeydi.

Atalarımızın ilk göçlerinin Afrika kıtasıyla sınırlı kaldığı düşünülüyor; 100,000 yıl önce, paleontologlar tarafından zaten *Homo Sapiens* türüne ait kabul edilen onların çocukları, Afrika'dan Yakın Doğu'ya göçtü ve oradan da dünyanın tüm kıtalarına yayıldılar. Tam anlamıyla göçebeydiler; Kevin Kenny'nin özetlediği gibi göç "yaşam tarzlarının bir parçasıydı." İnsan türünün tarihinde bütün toplumların büyük kısmının ya da tamamının yer değiştirdiği ya da yerinden olduğu sadece birkaç kitlesel hareket söz konusu. Kevin Kenny'nin en son akademik bulgulardan çıkardığına göre, "bugün yaşayan herkes" Doğu Afrika kökenli "küçük bir grup anatomik olarak modern insandan geliyor"; "Son genetik çalışmalar gösteriyor ki içinde mitokondri bulunan insan hücreleri", 150,000 ila 200,000 yıl arasında bir süre önce yaşamış olan ve "Afrikalı Havva" olarak adlandırılan "tek bir kadından geliyor."[2] "Göç krizi" (belirsiz olduğu kadar uğursuz ve kasıtlı olarak endişe verici bir kod ad) olarak kaydedilen mevcut sürecin ön cephelerinden gelen haberlere bakılırsa, günümüzdeki kitlesel yer değiştirmelerin kökeninde çarpıcı şekilde yeni olsa da, göstermeye çalıştığım gibi, buna karşı gelişen toplumsal/politik tepkiler örüntüsünde beklenmedik pek bir şey yok.

Ne var ki, insanların *birlikte yaşama tarzları*nda önemli, çığır açan değişimler meydana geldi; pek çokları arasında (bir çırpıda olsa da) gezegendeki insan yerleşiminin istikrarlı bir şekilde artan yoğunluğu: Manevi yoğunluğun yanı sıra fiziksel yoğunluk.

Kwame Anthony Appiah'ın işaret ettiği gibi, atalarımız yaşamlarının çoğunda "tarihimizin büyük bir kısmında

2. Kevin Kenny, *Diaspora*, Oxford University Press, 2013, s. 17.

sıradan bir günde sadece tanıdıkları insanları görürdü."[3] Bütün kıyafetleri ve araçları, aslında gördükleri ve kullandıkları her insan yapımı şey, bu insanlar tarafından yapılmış olurdu. "Bizi şekillendiren dünya, doğamızın içinde biçimlendiği dünya budur." "İnsanların sizin dilinizi konuştuğu, sizin yasalarınızı paylaştığı ve masanızdaki yemeği yetiştiren insanları hiç tanımadığınız toplumlarda yan yana yaşama"yı bir şekilde başaralı çok uzun süre geçmedi, aslına bakılırsa insanlık tarihi açısından çok kısa bir süre oldu. Yeryüzünde ikamet eden diğer 7 milyar insanla "iletişime geçmeyi gerçekçi bir şekilde hayal ettiğim bir noktaya ancak birkaç yüzyılda geldik." Yaptığımız ve değer verdiğimiz ama onların özledikleri ve hasret duydukları bazı şeyleri onlarla paylaşabilir ve nefret ettikleri ve tiksindikleri şeyleri onlara dayatabiliriz; bizim için geçerli olan onlar için de geçerlidir. Appiah şöyle bir sonuca varır: Mesele "uzun binyıllar boyunca yerel topluluklarda yaşamak üzere biçimlenmiş zihinleri ve kalpleri dönüştüğümüz küresel kabile halinde bir arada yaşamaya uygun fikirler ve kurumlarla donatmak meselesidir." Gerçekten de büyük bir mesele; tam anlamıyla ve gerçekten ölüm kalım (müşterek ölüm, müşterek yaşam) meselesi. Muhtemel geleceklerimize giden yolda bir çatallanmaya doğru yaklaşıyoruz (belki de çoktan oraya ulaştık); bir taraf ortak iyiliğe yönelirken, diğeri toplu yok olmaya doğru gidiyor ve biz hâlâ türümüzü karşılıklı bağımlılığı mevcut ve geri dönüşü imkânsız küreselliğine uygun bilinç, niyet ve davranışları ortaya koyabilmiş değiliz: Hayatta kalma ve yok oluş arasında tercihe zorlayan bu durum barış içinde, dayanışma işbirliğiyle, bizimkilerine benzer kanaatler ve

3. Bkz. Kwame Anthony Appiah, *Cosmopolitanism: Ethics in a World of Strangers*, Penguin, 2007.

seçimler yapan ya da yapmayan yabancılarla "yan yana yaşama" kabiliyetimize bağlı.

Gezegende sömürgeleştirilecek boş bir toprak kalmadı; dahası, yerli nüfusu temizleyerek yeni gelenlere yer açmaya zorlayacak kadar gücüyle övünen, hevesli sömürgecilerin böyle göreceği ve davranacağı bir toprak kalmadı. Kant bu durumun geleceğini daha gerçekleşmeden önce öngörmüştü. Bir kez gerçekleştiğinde gözlenmesi gereken "buyruklar" üzerine düşünmüştü. Yerleşim kapasitesinin sınırlarına ulaşan, *dolu* bir gezegende *barış* içinde birlikte nasıl yaşanacak?

("Dünya Vatandaşlığının Hukuku Evrensel Konukseverliğin Koşullarıyla Sınırlandırılmalıdır" şeklinde dile getirilen) *Ebedi Barışın Nihai Üçüncü Maddesi*'nde yazdığı konu ve ne yazdığı hakkında şunları ileri sürer:

> [Bu maddede] insanseverlik değil hak söz konusudur. Konukseverlik bir yabancıya başka birinin topraklarına vardığında düşman olarak muamele edilmemesidir. Bu yapılırken, yabancının zarar görmesine sebep olmadan, yabancının kabulü reddedilebilir; ancak barış içinde ikamet ettiği sürece ona düşmanca davranılamaz. Burada talep edilen kalıcı bir misafir olma hakkı değildir. Dışarıdan gelen birine belli uzunlukta bir süre yerleşik olma hakkı vermek için özel bir anlaşma gereklidir. Bu sadece her insanın sahip olduğu geçici bir ikamet, geçici bir dostluk hakkıdır. Bir küre olarak yeryüzüne sınırsız şekilde yayılamayacakları ve nihayet birbirlerinin varlıklarını hoş görmek zorunda oldukları için, yeryüzünün ortak sahipleri olmaları bakımından bu hakka sahiptirler. Esasen, yeryüzünün belli bir kısmında kimsenin bir başkasından daha fazla hakkı yoktur.[4]

Kant'ın uyarısına ve sakinleri "yeryüzüne sınırsız şekilde yayılamayacak ve nihayet birbirlerinin varlıklarını hoş

4. https://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/kant/kant1.htm.

görmek zorunda olan" bir kürede, dünya çapında "ebedi barış"ın koşullarını dile getirme ihtiyatlılığına dikkat edelim. Kant'ın talep ettiği topraklar arasındaki ayrımların (belli bir toprakta egemen ve kendini yöneten devletlerin, nüfuslarının haklı olarak vatan kabul ettiği ve öyle davrandıkları ülkelerin) ortadan kalkması değil, bir (iletişim kurma, dostça etkileşime girme ve nihayet manevi olarak da zenginleştirici olduğu varsayılan karşılıklı yarar sağlayacak dostluk ilişkileri kurma) "dostluk hakkı"dır; Kant'ın talep ettiği şey *düşmanlığın* yerine *konukseverliğin* ikame edilmesidir. Karşılıklı konukseverlik ilkesinde Kant, Avrupa kıtasını parçalayan ölümcül savaşlar tarihine son verecek evrensel barış olasılığı ve beklentisine odaklanır.

200 yıl ve birkaç kanlı savaştan sonra hâlâ Kant'ın konukseverliğe başvurusuna iştirak etmeyi erteliyoruz. David Miliband'ın daha önce alıntılanan söyleşisinde dile getirdiği gibi:

> ABD ve İngiltere hükümetlerinden gelen yardım teklifleri yetersizdi... İngiliz hükümeti yılda 4,000 Suriyeliyi alacağını söyledi ki bu Yunan Lesbos Adası'na bir günde gelen Suriyeli sayısına eşittir... Bu rakam yılda 25,000'e çıkartılsaydı bile bu her bir bölge için, örneğin South Shields için [Miliband'ın eski seçim bölgesi], sadece 40 mülteci edecekti. South Shields'ın Suriye'den gelen 40 mülteciyle ilgilenemeyeceğini iddia edecek kimse var mı? Bu argüman sürdürülebilir değil... Britanya nesiller boyunca insanlar için bir sığınak olmuş ve mültecilerden ulusal yaşamda her çeşit rolde istifade etmiş bir ülke. İngiltere kapıyı biraz araladığında, bu daha ileri gideceklere kapıyı tamamen kapatmanın doğru olduğu yönünde bir mesaj gönderecek.

Burada, (ahlakın ilişkili olduğu, ilgilendiği ve düzenleme peşinde olduğu) *haklar* ve *ödevler* alanmızdayız, *politika*nın idare ettiği ve hükmetme peşinde olduğu "*ha-*

yatın gerçekleri" alanında değil. "Ebedi Barış Bakımından Ahlakla Politikanın Karşıtlığı Üzerine" başlıklı makalenin Birinci Ek'inde bu karşıtlığa ilişkin Immanuel Kant şunları söylüyor:

> Politika, "yılanlar kadar bilge olasın", derken, ahlak buna sınırlayıcı bir koşul ekler "ve güvercinler kadar saf." Eğer bu iki öğüt bir buyrukta uzlaşmaz haldeyse, o halde politika ve ahlak çatışma içinde demektir; fakat eğer bu iki niteliğin her zaman bir arada olması gerekiyorsa ki tersi düşünce saçmadır ve ahlakla politika arasındaki çatışmanın nasıl çözüleceği sorusu bir sorun olarak dahi ileri sürülemez.

İki yüzyıl sonra Emmanuel Levinas ahlak ve ontoloji (yani, politikanın ilgi ve idare alanı kabul edilen alan) arasında sürmekte olan mücadelede önceliği ikirciksiz ve koşulsuz olarak etiğe vererek, daha partizan (ve radikal) bir duruş sergiler. Kendisini etiğin değerlendirme ve yargısına tabi kılması gereken (lazım gelen ve zorunlu olan) ontolojidir (politik idarenin nesnesi olan toplum da dahil insanın varoluşsal durumu), tam tersi değil.

Ahlak kavramının etimolojik kökenine karşıt olarak, etik bir töre (Hannah Arendt'in ölümünden kısa bir süre önce defaatle ima ettiği gibi "bir bireyin ya da bir halkın yemek alışkanlıklarını değiştirmekten daha kolay şekilde başka bir grupla değiştirilebilecek" kazanılmış teamüller, alışkanlıklar, tavırlar ve şu an kabul edilen ancak gözden çıkarılabilir davranış örüntüleri, yaygın şekilde taşman fikirler) koleksiyonu değildir. Toplumun belli bir zamandaki iradesini yansıtan töreler başka bir zaman farklı olabilir. Bu aynı zamanda, "mevcut değerlerimizi değersizleştirme" çabası içinde onların yerine geçecek yenilerini araştırmamızı tavsiye eden Friedrich Nietzsche'nin yaşamın en yüksek iyi olarak kabul edilmesi öner-

mesinin de tersidir. Nietzsche şöyle der: "Hıristiyan ya da Hıristiyan olmayan tüm etik, hayatın ölümlü insanlar için en yüksek iyi olmadığını ve hayatta her zaman bireysel canlı organizmaların devamlılığından ve üremesinden daha fazlasının söz konusu olduğunu varsayar." Arendt'in ölümünden sonra derlenen ve yayımlanan eserinde yer alan "Bazı Ahlak Felsefesi Soruları"[5] adlı bölümde, Immanuel Kant'ın temel sorularını sormasından 200 yıl sonra Kant'la yapılmış uzun ve incelikli söyleşide, Kant'ın sadece tahmin edebileceği tarihsel kanıtları kullanarak Arendt güncel cevaplar vermeye çalışır. Arendt'in keskin şekilde gözlediği gibi "modern zamanlarda ilan edilen yegâne yeni ilkenin 'yeni değerler' değil, aksine böylesi bir ahlakın reddi olduğu ortaya çıkar."

Bununla birlikte, küreselleşen dünyadaki ortak ikametimizin temelindeki (ya da daha net bir ifadeyle temeli olabilecek ve olması gereken) etik standartları tehdit eden en dehşetli tehlike "böylesi bir ahlakın reddi" değildir. Hiç olmasa bile az sayıda yetkin kaynak bugünlerde ahlaki kanaatlerin ve onlara uymanın beyhudeliğini seslendiriyor, daha da azı yayılmasına izin veriyor; ister ilahi kökenli oldukları isterse de mantıkla silahlanmış, akılla desteklenmiş, kışkırtılmış ve yürütülmüş *Homines Sapientes*'e özgü varsayılsın, bugünlerde savaşlar dokunulmaz etik ilkeler bayrağı altında açılıyor ve veriliyor. Ahlaka yönelen envai çeşit tehlikenin en ürkütücü ve korkunç olanları başka bir yerde yatıyor: Gizlice fakat istikrarlı ve durmaksızın genişleyen "kayıtsızlık" [*adiaphorization*] topraklarında: Ahlaki değerlendirmenin dışında bırakılan ve sonuç olarak pratikte "ahlaki olarak kayıtsız", "iyinin ve kötünün ötesinde" sadece "sonuç getirme"deki

5. Hannah Arendt, "Some Questions of Moral Philosophy", *Responsibility and Judgment*, Schocken Books, 2003, s. 50-52 içinde.

etkinliği bakımından değerlendirmeye tabi, insanlar arası karşılıklı ilişkiler ve etkileşimler alanında. "Yılanlar kadar bilge olasın", sonuç almaya odaklı bir politika tarafından uyulan ve talep edilen bu yegâne kaideye gitgide daha az vakada, ahlakın vasiyete eklediği "güvercinler kadar saf" önkoşulu eşlik *ediyor*. Ve Hannah Arendt'le birlikte dikkat çekelim ki uzun zamandır bu tutum sadece başta bulunanların, hatta ideolojiden ilham alan ahlaki bir körlükle eğitilmiş, terbiye edilmiş, yetiştirilmiş ve bilenmiş, sonuç olarak eldeki görevin başarısıyla ilgisi olmayan her şeye karşı –buna insanların acı çekmesi ve aşağılanması şeklinde ödenen bedel de dahil olmak üzere– etkili şekilde bağışık hale gelmiş, politik zanaatının profesyonel uygulayıcılarından ibaret özel bir kesimin tekelinde *değil*: "Toplumsal konumuna değil ama akıntıya göre gelişen ahlaki kanaatlerine uymak ya da onları neredeyse bir gecede unutmak için hiç kimsenin inançlı bir Nazi olmasına gerek yoktur" (s. 54).

İnsanların gitgide genişleyen karşılıklı bağımlılık alanının tam tersine bugün olan biten, kabul etmeye hazır olduğumuz, sorumluluğunu üstlendiğimiz, sabit, gündelik ilgimizin ve telafi eylemlerimizin nesnesi olarak kabul ettiğimiz ahlaki yükümlülükler alanının daralması: Göçmenlerin bitimsiz efsanelerindeki birbirini izleyen olağanüstü trajedilerin medya görüntüleri tarafından tetiklenen, kısa ömürlü karnavalesk dayanışma ve ilgi patlamaları süresince değil. Sorun şu ki böylesi ahlaki karnavallar arasındaki uzun zaman dilimlerinde, keskin ve görünüşe göre tamir olmaz şekilde "biz" ve "onlar"a bölünmüş bir dünyada yaşamaya meyyaliz. Böyle bir yarılma "böylesi bir ahlaki red"di gerektirmez. Aksine, gündelik ve geniş ölçüde, bu uçurum asla ölü olmayan ama çoğu zaman uykuya dalmış ahlaki itkileri toplumsal

ve politik bölünme ve çatışmanın hizmetine alan aşırı çabalar doğurur.

"Ahlak" zamanımızda aşağılayıcı ya da alaya alınan bir atıf olmaktan uzak görünüyor. Önceden olduğu gibi şimdi de "ahlak" geniş ölçüde imrenilen, insanların benimsemek, sahip olmak ve (kıskançlıkla) korumak istedikleri bir mülkün adı; başka bir neden için değilse, muhakkak, hakkında iddia sahibi olanların umdukları otorite uğruna, acemiler peşinde koşturan askere alma memurlarına ve din değiştirecek kişi arayışındaki misyonerlere sağlayabileceği yardım uğruna ve rakiplerimiz ile hasımlarımız karşısında ahlaki üstünlük iddia etmekten beklediğimiz eylemlerimizin tasdiki uğruna. "Ahlaki" olarak etiketleme hakkı tüm bu nedenlerle karşıt güç kamplarınca karşılıklı olarak "temel anlaşmazlık" alanıdır. Cephenin her iki yanı da her türden ahlaki kayıtsızlık, ahlaki körlük ya da ahlak dışı duruş şüphesini ateşli bir şekilde inkâr eder ve her iki taraf da "biz"den farklı olan "onlar"ı tüm bu sapkınlıklarla suçlamaya heveslidir.

Ahlaklı olmak demek özünde iyi ve kötü arasındaki farkı ve onlar arasında nerede bir çizgi çizileceğini bilmek demektir. Aynı zamanda onları eylem halinde izlerken ya da hüküm sürmelerini seyrederken birbirlerinden tefrik edebilmektir. Dolayısıyla, bu aynı zamanda kişinin iyiliği teşvik etme ve kötülüğe direnme (Levinas'ın üzerinde durduğu gibi mutlak ve koşulsuz olduğu gibi evrensel de olan) sorumluluğunu tanımaktır. Ne var ki ahlaki olarak öğretilmiş/uyarılmış davranış pratiğinde bu sorumluluğa sınırlar çizmenin (mümkün, makul, elde edilebilir ve nihayet "gerçekçi" olanın boyutlarına çekmenin) kaçınılmaz olduğu sıklıkla ispatlanmıştır. Bir başkasının (ve dolayısıyla muhtemelen *bütün* başkaları için) iyiliği için mutlak, sınırsız ve istisnası olmayan bir

sorumluluk azizleri ölçü alan bir buyruk olabilir; istisnasız olarak, tam manasıyla ve ebediyen ancak azizlerin uygulayabileceği (ya da en azından böylesi bir talebe tabi olabileceği) bir kural. Ne var ki ancak çok azımız azizlerin niteliklerine sahip olduğunu iddia edebilir; bu yüzden mutlak sorumluluğu sıradan ("ortalama") insan varlıklarının ve onların gerçekçi kabiliyetlerinin ölçülerine çekmek toplumun kaçınılmaz ve devrolunamaz bir görevidir: Bu sorumluluğa göre davranmanın ne kadar öteye gideceğinin sınırlarını çizmek onun tersine, ahlaki körlük durumuna kaymasından kaçınmalıdır. Bu kadarı kaçınılmazdır. Ne var ki ilke olarak kaçınılabilir olan (ve dolayısıyla etik bakış açısından her şekilde önlenmesi ve sakınılması gereken şey) insan toplumlarının, ahlaki sorumlulukların uygulandığı insan kümelenmelerine de bir sınırlandırma getirme ortak eğilimidir: Başka bir deyişle, belli kategorilerdeki öteki insanların ahlaki yükümlülük alanından muaf tutulmasıdır. İlk sınırlandırma mutlaklığı yüzünden ahlaki sorumluluğa özgü ise, ikincisi bununla örtüştürülemez ve onun, dıştan gelen, ahlaki kaygılar ve mülahazalara yabancı güçler ve nedenler tarafından çiğnenmesi olarak görülmeli ve muamele edilmelidir. Açıkça ortaya koymak gerekirse, "ahlaki olma" niteliğine bütünüyle ve koşulsuz şekilde yabancı olan ve ona karşı olan şey, "biz" ile "onlar" arasında çizilen çizgide ötekilere yönelik ahlaki sorumluluğu durdurma ve geri çekme eğilimidir.

Ahlaki sorumluluğun koşulsuz doğası ile onun inkârı ya da reddi arasındaki çatışma söz konusu insanlar ve onun doğal nesneleri olduğunda kaçınılmaz olarak bilişsel bir uyumsuzluğa neden olur; rahatsız edici, zehirli bir zihin ve irade durumu: Kafa karıştırıcı ancak çözümsüz algı ve davranış ikilemi söz konusu olduğunda sık karşılaşılan

bir fenomen. Bu fenomeni dile getiren ve adlandıran Leon Festinger,[6] (bilinçli ya da bilinçsiz olarak) bu algı ikilemini yumuşatmanın ve neden olduğu davranış karmaşasını dağıtmanın bir yolunu arayan ve bundan etkilenen insanlara bir manevra listesi önermiştir. En yaygın taktik, karşılıklı olarak birbiriyle çelişen algıların geçerliliğini azaltmak ya da tercihen tümden reddetmektir; en azından ikna gücünü asgari hale getirmek ya da tamamen yok etmek. Burada tartışılan konuya uygulandığında, bu taktik ahlaki sorumluluklardan muaf kıldığımız insanlara, imajlarını lekeleyecek müfteri özellikler atfetme biçimini alır; bu insan kategorilerini saygı ve takdire değmeyecek kişiler olarak temsil etme ve böylece, saymadıklarımız ve göz ardı ettiklerimiz, sertçe muamele ettiklerimiz ve umursamadan göz ardı ettiklerimizin onulmaz günahları ve kötücül niyetlerine karşı haklı bir ceza olarak ilgisizliğimiz ve saygısızlığımızı meşrulaştırma biçimini alır.

Bilişsel uyumsuzluk kavramı ve onun beklenen neticeleri, açıklama ve anlaşılabilir hale getirme konusunda çok yol katetti, aksi halde Avrupa'nın sığınma arayan mültecilerin akınına karşı gösterdiği tepkinin dolambaçlı yollarının anlaşılması zor. Bu insanlar ölümcül hastalıklar taşıdıkları, El-Kaide ya da "İslam Devleti"nin hizmetinde oldukları, Avrupa'nın refah sisteminden (kalıntılarından) otlanmaya çalıştıkları ya da Avrupa'yı İslamlaştırmayı ve şeriat kurallarını getirmeyi istedikleri yönünde çeşitli şekillerde suçlandılar. Bunlar günden güne artan çok sayıda örnekten sadece ilk akla gelen birkaçı:

> Çek Başkanı Miloš Zeman son çıkışında varlıklı ekonomik göçmenleri Avrupa Birliği'ne girmek için çocuklarını utan-

6. Bkz. Leon Festinger, "Cognitive Dissonance", *Scientific American*, 1962, 207(4), 93-107.

> mazca sömürmekle suçladı. "Iphone'lu adamların göçmen akınını meşrulaştırmak için insandan bir kalkan işlevi görüyorlar." "Kanaatimce, çocukların arkasına saklanan bu adamlar hiçbir merhameti hak etmiyor." "Boğulabileceklerini bile bile çocuklarını lastik botlarda getiriyorlar", diyen Zeman, Çek Cumhuriyeti'nin ilk seçimle gelen başkanı olarak 2013'ten beri görev başında. Bu açıklamalar, "kimse sizi buraya davet etmedi" dahil olmak üzere, mültecileri hedef alan ateşli açıklamalarının devamı niteliğinde. Zeman aynı zamanda göçmenlerin "Çek yasalarındansa şeriata (İslam Hukuku) saygı duydukları"nı ve "sadakatsiz kadınların taşlanacağını ve hırsızların ellerinin kesileceği"ni söyledi.[7]

(Kural olarak gerçeklerden beslenmeyen ya da gerçeklerle çok az örtüşen) bu ve benzer isnat, iftira ve karalamaların toplam etkisi, öncelikle gelenlerin insandışılaştırılması (mahsus ya da gıyaben *Homini sacri* yani Giorgio Agamben'in terminolojisinde hem sıradan hem de dinsel önem ve değerden yoksun insanlar kategorisine yerleştirilmeleri). İnsandışılaştırma onların meşru insan hakları sahipleri kategorisinden dışlanmalarının yolunu açıyor ve vahim sonuçlar doğurarak, göçmen meselesinin etik alanından çıkıp güvenlik tehditleri, suç önleme ve cezalandırma, cürüm, düzen savunusu ve en nihayet, genellikle askeri saldırı ve düşmanlıklarla ilişkilendirilen olağanüstü hal alanlarına yöneltiyor.[8]

Bu eğilimin kanıtlarıyla karşılaşmak hiç de zor değil. Örneğin, *Daily Mail*'de Dominic Sandbrook İngiliz Başbakanı'nın (kendisine göre, hoşgörülü) tutumundan dert yanıyor: "Bay Cameron'ın selefleri, her ikisi de devasa ordulara sahip ve bütün bir kıtayı arkalarına almış Na-

7. http://news.yahoo.com/economic-migrants-children-human-shields-czech-leader-154015439.html.

8. www.theguardian.com/media/greenslade/2015/jul/30/calais-migrants-crisis-national-newspapers-blame-french.

poléon ve Hitler'i durdurmayı başardı. Başka bir deyişle, birkaç bin tükenmiş mülteciyle baş etmeyi becermesi gerekiyor, değil mi?" *Daily Telegraph*'ın Kadın editörü Emma Barnett ise kanaat üreten medyanın göçmenleri sunumundaki baskın yönelimi şöyle tarif ediyor:

> Çoğunluğu erkek Eritreli, Etiyopyalı, Afgan ve Sudanlıları tasvir etmek için kullanılan dil bile en iyi ihtimalle mekanik, en kötü haliyle ise insandışılaştırıcı. "Yasadışı göç akımlarının engellenmesi yönetimi"nin var olduğunu kesinleştirmek için acil hükümet toplantıları düzenleniyor. Af edersiniz ama bunlar kalpleri, aileleri ve unutulmasın, insan hakları olan, gerçek insanlar.

Bu esnada, müreffeh Texas eyaletinin Tarım müdürü Sid Miller Suriyeli mültecileri çıngıraklı yılanlar karşılaştırıyor, Facebook'a yılanlar ve mültecilerin resimlerini yükleyerek soruyordu: "Bana bu yılanlardan hangisinin ısırmayacağını söyleyebilir misiniz?" Amiri Vali Greg Abbott ise muhabirlere, "hepimizin güvenliğini tehlikeye atabilecekse bazılarına yapılacak hayırseverliğe izin veremeyiz"[9] diyordu. Ve son olarak "yazdığı bir gazete makalesinde göçmenlere "hamamböcekleri" ve "vahşi insanlar" diyen Katie Hopkins ırksal nefreti körüklediği suçlamalarından yargılanmayacak" haberi. Kendisi aynı zamanda daha önce de alıntılanan *Mail*'de "Polisler Sonunda Sağduyunun Saldırısı Altında" başlığıyla, "Kurtarma Botları mı? Göçmenleri Durdurmak İçin Silahlı Tekneleri Kullanacağım"[10] isimli yazısından da yargılanmayacak.

9. www.nytimes.com/2015/12/26/us/thriving-in-texas-amid-appeals-to-reject-syrian refugees.html?emc?edit_th_20151226&nl=todaysheadlines&nlid=43773237&_r=0.

10. www.dailymail.co.uk/news/article-3301963/Katie-Hopkins-not-face-charges-allegations-incited-racial-hatred-article-comparing-migrants-cockroaches.html.

5
Zahmetli, Rahatsız Edici, İstenmez: Kabul Edilemez

Evvelce liberalizm bayrağı altında Macaristan'daki komünist rejimi yıkmak için çabalayan –*New York Times* tarafından "ülkesinin açıkça liberal olmayan başbakanı Viktor Orbán'ın politikalarından hiç hoşlanmayan biri" ve "diktatörlüğe karşı komünistlerle mücadelenin gazisi"[1] olarak tasvir edilen– George Konrad bile diyor ki, Orbán "iyi bir demokrat olmasa da ve onun iyi bir insan olduğuna

1. "Hungary's Migrant Stance, Once Denounced, Gains Some Acceptance", *New York Times*, 21 Aralık 2015.

inanmasam da" mesele göçmenlere yönelik politikaları olduğunda (yani sınırları kapatmak, çitler örmek ve göçmenlerin işaretçileri olduğu risklerle ilgili alarm vermek) "kabul etmesi zor olsa da, ... onu haklı buluyorum." Başka bir deyişle, Orbán'la ilgili kötü olan şey yönettiği ülkenin vatandaşlarına karşı liberal olmamasıdır; tiranlıktan, kan dondurucu bir zulüm ve/veya insanlık dışı sefaletten kurtuluşu başka bir ülkede arayan insanlara karşı liberal olmaması ise doğrudur.

Aynı *New York Times* haberi, 2015 (17 Aralık) son zirve toplantısı esnasında, Avrupalı liderlerin de Orbán'ı "edepsiz, kaba söylemleri dışında yankılamaya başladıkları" konusunda bizi bilgilendiriyor (şu anlama geliyor ki Avrupalı liderler korkakça ve hatta dindarlık taslayarak, mesajlarını "politik doğrucu" bir söz dağarcığı maskesi altında gizliyorlar). "Göç sorunu" başlığı altında çözmeye soyundukları ve tartıştıkları şey son tahlilde (ve aslında özünde) kıtanın hudutlarını "yeniden denetim" altına alma ihtiyacı. Sadece üye ülkelerden biri, yani Macaristan için bir şey ifade eden *deux poids, deux mesures** kaidesini benimseyerek, onu tüm Avrupa'nın kanonuna yerleştirdiler.

Şu anda (küresel anlamda) 200 milyonu aşkın yerinden edilmiş insan hakkındaki belki de en isabetli, tutarlı ve an itibariyle uzak ara en tecrübeli ve bilgili araştırmacı olan Michel Agier, "göç politikası"nın "gitgide katılaşan iki dünya kategorisi arasındaki ayrışmayı güçlendirme"yi hedeflediğini söylüyor: "Bir yanda, temiz, sağlıklı ve görünür dünya, diğer yanda kalıntı 'artıklar'ın karanlık, hastalıklı ve görünmez dünyası." Eğer işler şu an olduğu gibi giderse, bu hedefin diğer tüm göze çarpan kaygı ve

* Fransızca çifte standart anlamına gelen bir deyim. (y.h.n.)

işlevlerin ötesine geçeceği ve gölgede bırakacağını tahmin ediyor: Kamplar "artık kırılgan mültecileri hayatta tutmak için değil, her türden istenmeyen nüfusu koymak ve muhafaza etmek için kullanılacak."[2]

"Artık"ların varlığı sadece Avrupa'yla sınırlı olmayan dünya çapında bir fenomen. Bu terim gözümüzden, gönlümüzden ve vicdanımızdan uzak kimselere işaret ediyor; bizler gibi dünyanın konfor ve rahatlıkları arasında doğmuş ve yetişmiş olan kimseler. Biz ise çadırlarda ve mülteci ya da sığınmacıların kamplarında değil evlerimizde yaşıyoruz. "Artıklar" "sayısız kampı, kilometrelerce geçiş koridorunu, adaları ve yüzen platformları ve çöllerin ortasındaki çitleri" dolduruyor. "Her kamp duvarlar, dikenli teller ve elektrikli çitlerle çevrili ya da sadece etrafını çevreleyen boşluğun caydırıcı varlığıyla kuşatma altında." Eğer dünyamızı ziyaret etmeyi başarırlarsa "giriş çıkışları dar koridorlardan, kamera filtreleri, parmak okuyucular, silah, virüs ve bakteri detektörlerinden geçerek, düşünceleri ve anıları tutsak olarak gerçekleşiyor" (s. 1-2). Eğer bir anda varlıklarını fark edersek, bu çoğunlukla daha önce görmezden geldiğimiz, tümden yadsıdığımız, "iki büyük dünya kategorisi"ni birbirine bağlayan hattı keşfetmemiz yüzündendir: İki kategoriyi birbirinden ayrı ve güvenli bir uzaklıkta (siz "geçilmez" şeklinde okuyun) tutmak yönündeki (şimdi yetersiz oldukları açık hale gelen) evvelki çabaların yeterince sıkı şekilde kapatamadığı bir geçit. At gözlüklerimizi bir anda çıkarmamıza sebep olan şey vicdanımızın sızlaması değil, daha ziyade *kitle* halinde kapımızda beliren "artıklar" tarafından, dünyanın halinin evvelce rahatlatıcı ve avutucu şekilde görünmez özellikleriyle göz göze gelmeye zorlanıyoruz. Bu kitle

2. *Géere les indésirables*, Flammarion, 2008; alıntılandığı yer: *Managing the Undesirables*, Çev. David Fernbach, Polity, 2011, s. 3, 4.

"dar koridorlar"ı tıkadı ve "giriş çıkışlar"ı engeller hale geldi; "ara sıra uğrayan ziyaretçiler"in giriş çıkışları için tasarlanan ve üretilen yüksek teknolojili filtrelerimiz, detektörlerimiz ve muhafızlarımız güvenilmez hale geldi ve derhal modası geçmiş ve kullanışsız kabul edildi; çünkü düzinelerce, yüzlerce ve binlerce "artık"la karşı karşıya kaldıklarında açık şekilde filtreleme, tespit etme ve yakalama işlerini yerine getiremez oldular.

Göçmen Hakları Ağı yöneticisi Don Flynn 2015'in "insan akımlarının ülkeye giriş çıkışlarının nihai ve değişmez şekilde Avrupalılaşacağı yıl olarak görüleceği"ni[3] ileri sürüyor. Bu gelişmenin muhtemelen iyi bir gelişme olduğunu da ekliyor, "birlikte çalışan ilerici, ileri görüşlü hükümetler insan akımlarının, nüfusların sürdürülebilir büyüme ve refahını geliştirmede bir rol oynadığını görecekler. Bu, aynı zamanda insan hakları ve hakkaniyetin de sistemin tümünde sağlamlaşması anlamına gelecek." Sayısı pek de az olmayan pek çok belirtiyse yukarıda resmedilen senaryonun hiçbir şekilde kaçınılmaz olmadığını gösteriyor; işler tam aksi yönde de ilerleyebilir. Flynn de bu kadarını kabul ediyor ve iyimser teşhisine şu gözlemi ekliyor:

> Ne yazık ki göç uzun süredir hükümetler tarafından bu şekilde görülmüyor. Sonuçta görülen işlevsizlik, Avrupa'nın pek çoklarının zihninde karmaşa ve tehditle ilişkilendirilmesi anlamına geliyor. Yunan adalarına inen çaresiz mültecilerin görüntüleri, tatil sahillerine vuran çocuk cesetleri, Macaristan sınırında polis tarafından gaddarca geri çevrilen insanlar, Calais'deki "cangıl" kamplarının bakımsızlığı içinde yaşayan göçmenler muhtemelen pek çok kimse için geçen seneden akılda kalan hatıralar olacak.

3. www.migranttales.net, 21 Aralık 2015.

Almanya "yüzbinlerce yurttaşın göçmenlere hoş geldiniz demek yerine onlardan korktukları ve tiksindikleri bir zihniyet oluşturmak için olağanüstü birkaç hafta harcarken", İngiltere Başbakanı "AB vatandaşlarının göçünün ulusal refah sistemlerinde ciddi bir sorun yarattığına dair bir kanıt olmamasına rağmen ... bunun acil çözüm gerektiren büyük bir mesele olduğuna karar verdi ... çok sayıda bağımsız rapor, serbest dolaşım hakkını kullanan insanların refah sistemine net katkıları olduğunu [göstermesine rağmen]". Önümüzdeki yıl(lar) için yapılan öngörüler "göçün, göçmenlerin haklarının azaltılmasını ve onları güvensizlik ve kırılganlık durumunda tutmayı hedefleyen kalıcı bir gerilla savaşı gibi görüleceği" ile "göç yönetimine hak-temelli bir yaklaşımın daha fazla destek kazanacağı" arasında gidip geliyor.

Şu anda Avrupa Birliği'nin resmi politikası olan "göç sorunu"nun "Avrupalılaşma"sı an itibariyle var gücüyle sürdürülüyor; ancak bu Flynn'in öngördüğü "hak-temelli yaklaşım"ı sağlamak bir yana, başlatacak diye bir zorunluluk yok. 19 Aralık 2015 tarihinde, *BBC News*'te Laurence Peter haberini "Göçmen Krizi: AB Sınır Güvenliği Yeni Mantra Haline Geliyor" başlığını koymuştu. Peter şunu aktarıyordu:

> AB liderleri, mevcut Frontex sınır kurumundan daha güçlü ve daha fazla kaynağa sahip, yeni bir "Avrupa Sınır ve Sahil Muhafaza"ya ihtiyaç olduğu konusunda uzlaştılar. Avrupa Komisyonu bu yeni gücün ulusal sınır görevlilerinin yetkilerini gasp etmemesi gerektiğini vurguladı; yeni kurum onlarla birlikte çalışacak. Bununla birlikte, tartışmalı şekilde, eğer üye bir devlet AB'nin dış sınırlarını koruma görevinde başarısız olursa, Komisyon söz konusu devletin izni olmadan AB muhafızlarını atayabilecek. Muhafızların faaliyetlerinden biri de reddedilen sığınmacıları geri göndermek olacak; şu

anda bu tür "geri dönüşler" ulusal güçler tarafından idare ediliyor.

Elbette Avrupa Politik Araştırmaları Merkezi (CEPS) anlaşmayı göçmen yardımına "altta yatan nedenlerle, özellikle yoksullukla baş etmek için" "fazla güvenlik odaklı" yaklaşmakla eleştirdi. "Göç krizi"nin kökenindeki Afrika ülkelerine aktarılmak üzere ayrılan paranın gelecek göçmenlerin yerleştirileceği kampların kurulması (sıkı şekilde güvenlik altına alınması) ve sığınma şansı olmayan sakinlerin (Avrupa'ya ilerlemelerinin yasaklanması) ön seçimi için kullanılması planlanmaktaydı. Böylelikle "kök ülkeler" de Avrupa'nın sınır inşa etme meselesine dahil ediliyor fakat "kök nedenler"e göndermeler az ve nadirdi ve ancak ikincil bir öneme sahipti.

Gayretin büyük çoğunluğunun "Avrupa sınırları"nı güçlendirmeye kayması konusundaki anlaşma hemen hemen oy birliğiyle alınmıştı fakat bu noktada oy birliği tıkanmıştı. *The Guardian*'ın İç İşleri Muhabiri Alan Travers'in Avrupa'nın mevcut pratikleri ve niyetleri hakkındaki kısa özetine göre:

> Yedi ülkede yapılan Fransa kökenli IFOP araştırmasına göre, savaş ve zulümden kaçan mültecilere sığınma verilmesi ilkesine destek Almanya'da Eylül'den Ekim'e %79'dan %75'e düştü. İngiliz, Fransız ve Hollandalıların da yarıdan azı aynı şekilde düşünüyor. Almanya'daki mültecilerin sayısındaki üst sınırla ilgili talep Merkel'e zarar vermesine karşın, onu görevden düşürmekten uzak görünüyor. Diğer yandan, David Cameron ve İçişleri Bakam Theresa May kapıları sıkı sıkıya kapatmakla kalmadı aynı zamanda bundan kendilerine bir pay da çıkardı. Eylül'le Kasım arasında Almanya 108,000 sığınmacıyı kabul ederken, Cameron uzun zamandan sonra sadece 1,000 Suriyeli mülteciyi yerleştirmekle böbürleniyordu. Başbakan 1 milyar sterlinlik cömert bir yardımla ve "Ak-

> deniz'de bir bota binenlerle, doğrudan Avrupa'ya yerleşme hakkı alanlar" arasındaki bağın kesilmesiyle yolculuğa çıkanları teşvike son vererek, kesin şekilde 4 milyon mültecinin "bölgede" tutulmasının daha iyi olduğunu ileri sürdü.[4]

Göç sorununun "Avrupalılaşma"sına inanır gibi yaparak, ülkesini bunun gerektirdiği yükümlülükleri paylaşmaktan muaf tutan Cameron yalnız değil. Travers Danimarka örneğini veriyor: "Danimarka gibi ülkeler yerleştirme programına katılma yönündeki eski sözlerinden döndü ve politikacılar mültecilerin mücevher ve nakitlerine el koyulmasını önerdi. Plan çerçevesinde Avrupa'ya denizden ya da karadan ulaşan bir milyon mültecinin 160 kadarını yerleştirmeyi başaran Avrupa'nın fiyaskosunun ölçüsü bu." İnsani trajediden kâr elde etmeye çalışan insan kaçakçılarının kazazede kurbanlarını kurtarma konusunda önde gelen aktif ve ilgi odağı ülkeler bile trajedilere gerçekleştikten *sonra* reaksiyon gösteriyor ve gerçekleşmelerini engelleme konusunda başarısız oluyorlar:

> Şu anda AB Suriyelilere cenneti (Almanya'da yaşamı) vaat ediyor ama düzenbazlara para kaptırmaları ve hayatlarını riske etmeleri koşuluyla. Yalnızca yüzde 2 bu çekimden yararlanırken, binlerce kişi boğuluyor. Bu politika öyle sorumsuz ki kurtarma erdeminden çok ihmal yüzünden cinayete ahlaki olarak daha yakın. Çok az kişiye yararken, binlercesini öldürüyor ve milyonlarca kişiyi ise görmezden geliyor.[5]

4. www.theguardian.com/world/2015/dec/22/britain-can-no-longer-sit-out-refugee-crisis-as-eu-prepares-for-greater-numbers.
5. Paul Collier, "Beyond the Boat People: Europe's Moral Duty to Refugees", *Social Europe*, 15 Temmuz 2015.

6
Nefretin Antropolojik Kökenlerine Karşı Zamanla Sınırlı Kökenleri

Kant ahlaki bilginin, doğru ile yanlışın bilgisinin insanın rasyonel yetileri sayesinde her insana verilmiş olduğuna inanıyordu. Ne var ki ahlaki eylemlerin zorunlu olarak bu bilgiyi takip edeceğinden emin değildi: Arendt'in belirttiği ve çok sayıda ve yadsınamaz empirik kanıtın desteklediği gibi, "ahlaki davranış kaçınılmaz bir sonuç değildir."[1] Bilgi ve eylemin bu eşitsiz statüsünün farkında

1. Hannah Arendt, "Some Questions of Moral Philosophy", *Responsibility and Judgement*, Schocken Books, 2003, s. 62.

olan Kant bunun nedeninin "insan doğasındaki yaralı ya da kirli nokta"da bulunduğunu varsaydı ve bunu "yalan söyleme yetisi" (s. 63) olarak tespit etti. Umutlarını bu yetinin yerine bir diğer evrensel insani özelliğe, kişinin kendi yalancılığının farkına vardığında kaçınılmaz olarak düşeceği, oldukça insani kendini hor görme korkusuna dayandırdı. Ne var ki bunun, bu umudun gerçekleşme garantisini sağlayacak kadar güçlü bir motif olmadığı şüphesi aklından çıkmıyordu.

Buna karşın, Kant insanların haysiyet ve öz-saygı kaygılarına duyduğu inancı, "tüm hayvansallıktan ve hatta tüm duyu dünyasından bağımsız bir yaşam"ı (s. 68) açığa çıkararak, "içimdeki ahlak yasası"nın silinmez varlığıyla, tam anlamıyla "sonsuz şekilde değerimi artıran şey"le meşrulaştırdı. Arendt'in Kant'ın akıl yürütmesine ilişkin yorumuna göre, "bir bireyin kişisel değeri tam olarak onun 'ahlaki' değeriydi." (s. 79) Kant'ın akıl yürütmesinin mantıksal olarak kusursuz olduğunu kabul edelim; eğer felsefi önermelerin yetkinliğini değerlendirmek için rutin olarak kullanılan ölçütlerle sınanacak olursa, sonuçlarının doğruluğu kanıtlanacaktır. Soruların en zoru olan "istenci aklın emirlerini uygulamaya nasıl ikna edeceğimiz" (s. 72) daha önce Platon'un mağara alegorisinde ortaya koyulduğu gibi, tersi ya da sonucu olabileceği gibi, göz korkutucu şekilde yanıtsız kalır: "Görünür kanıtları ikna edici şekilde kelimelere ve argümanlara çevirmek" nasıl mümkündür? (s. 88) Ancak, Hannah Arendt her iki rahatsız edici sorgulamanın da çözüleceği alanın nasıl tespit edileceğine dair önemli bir ipucu sunar (argümanından örtük bir şekilde çıkarsanabileceği gibi, aynı zamanda farklı bir meselenin de olduğu ortaya çıkar): 'Politik anlamda, Düşünce ile Eylem arasındaki temel ayrım düşünürken kendimle ya bir başkasının kendisiyle birlikte iken, eyleme geçtiğimde

çok sayıda kişiyle birlikte olmamdır.' (s. 106) Düşünce ile Eylem arasında bir köprü kurmak için, Arendt'in ima ettiği şeyin, sosyolojinin (ya da sosyal psikolojinin) işgal ettiği ve işlediği alana ve diyalog sanatına odaklanmak gerektiği olduğuna inanıyorum.

Doğuştan gelen ya da kendine özgü çelişkilerinden özgürleşen bir evrenin mantıksal zarafeti için çaba sarf etmekle meşhur Festinger, felsefi düşünce alanı yerine bu alanı dikkatle inceleyerek, ahlaki bilgi ile ahlaki davranış arasındaki karmaşık ve kafa karıştırıcı boşluktan doğan bilişsel uyuşmazlıktan çeşitli kaçış yollarının çok daha kapsamlı bir haritasını çıkartmayı başarmıştır. Bu çeşitli yolların ortak noktası kendini hor görme tuzağına düşmekten kaçınmalarıdır; ikiyüzlülük ve yalan söyleme olgularını neredeyse görülmez kılmaları ya da yalancının farkındalığa ulaşmasını engellemeleri sayesinde. Bu marifet *inanç* tarafından gerçekleştirilir; bir şeye tam, sarsılmaz güven ve (kendine) güven; aksi kanıtlara ve argümanlara rağmen sabit, boyun eğmez bir ikna olma hali; sabit ve boyun eğmezdir; çünkü kanıttan ziyade manevi iknaya dayanır. Tam da kanıt ihtiyacını reddederek, inancı şüpheye düşüren her türden kanıtı baştan ya anomali ya da yanlışlık olarak *a priori* reddeder. Böylelikle mantıksal/empirik akıl yürütme sırası tersine çevrilmiştir: Kendisini kanıtın eleştirel sınamasına maruz bırakan *bilgi*den farklı olarak, kanıtın görevi inançla uyumlu olduğunu kanıtlamaktır. Bu nokta, "eylemeye başladığımız andan itibaren" kaçınılmaz ve devredilemez refakatçilerin (buna bir de eyleme başlamamın *zorunlu, olmazsa olmaz* koşullarını eklerdim) Arendt'in "çok sayıda kişi"sinin resme senaryonun ayrılmaz bir parçası olarak girdiği noktadır. Maddi kanıt yokluğunda ya da yargının önüne çıkartılması reddedildiğinde "doğru yerde olduğum"a ve doğru

yargıyı takip ettiğime güvenim Heidegger'in "das Man"ı, Sartre'ın "l'on"u tarafından desteklenir: Demek ki "neyin nasıl yapıldığına dair" ya da daha ziyade "(çoğu) insanın bunu yapma alışkanlıkları"na uyum sağlarım. Ne kadar çok insan öyle yaparsa inancımın yıkılmazlığı o kadar güvende ve sağlamdır. "Das Man" ve "l'on" *sayıları*n otoritesine dayanır.

Hem "das Man" hem de "l'on" filozof babalarınca insanlık durumunun öyle ya da böyle zamansız özellikleri olarak resmedilmiştir: Antropolojik –ebedi, belki de silinmez– izler. Ne var ki bunların öyle olup olmadığına hemen karar vermemiz gerekmez (yani, *homo sapiens* tarihine karşı test edilirse ebedi ve değiştirilemez) ya da değilse, bunu incelemeden önce, soruya yanıtımız ne olursa olsun, bir şeyden kuşku edilemez: Bazı yeni, *zamanla sınırlı* koşullar ortaya çıkmakta, bizim eylemlerimize –ilerleyişlerindeki hedeflerini ve taktiklerini seçmekteki etkileri ve belirleyici rolleri– eşlik etmektedir. Bunlar birçok rastlantısal kopuşun sonucunda oluşur.

Bu kopuşlardan biri kendi deneyimlerimizden, çevremizdeki insanlardan dolayı oldukça yakından tanıdığımız bir durumdur. Eşi benzeri olmayan bu durumu, iki farklı boyutta yaşıyoruz, "online" ve "offline". Bu boyutlar arasında geçişi oldukça rahat ve fark edilemeyecek kadar kusursuz gerçekleştirmemize rağmen, aralarında sınır kontrolü veya suçsuzluğumuzu irdeleyen, vize ve pasaportumuzu inceleyen bir polis memuru olmadığından, çoğu zaman iki boyutta da yer alıyoruz. (Aile yemeğinde otururken, sokakta yürürken, yalnız veya bir grup içinde, Facebook ve Twitter üzerinden binlerce kilometre uzakta duran arkadaşınızla konuştuğunuzu düşünün.) Bilerek ya da bilmeyerek, içinde bulunduğumuz durumun ilgimizi çekip çekmemesi üzerinden bu iki boyut arasında bir

seçime gidiyoruz. İki boyut da misafir edeceği insanlar için belli vaatlerde bulunuyor ve örnek davranış kalıpları sunuyor.

İki boyut arasındaki farklılıkların uzun bir listesi oluşturulabilir fakat bir taraf, şu sıralar yaşanan göç krizine karşı verdiğimiz tepkiler üzerine kurulduğu için ağır basıyor: "Offline" dünyanın içinde *kontrol* altındayım; değişken koşulları kontrol altına almakla görevliyim; yerimi müzakere etmek, ödevlerime uymak, rolüm, ödevim ve -korunan ve dışlanma tehdidi altında zorlanan- haklarım arasında denge sağlamak zorundayım fakat online dünyada, bunun tersine *kontroldeyim*. Online'da durumların kontrolünü sağlıyorum -gündemi belirleyen, itaatkârı ödüllendiren, inat edenleri cezalandıran, kovma ve dışlandırma güçlü silahlarının başında olan benim. Offline dünyaya *aitim*, fakat online dünya *bana ait*. Bu iki boyut arasında geçiş sağlamak benim irademle şekillenen, isteklerime ayak uydurmaya hazır ve istekli bir dünyaya adım atmak gibi.

Offline'a karşı online alternatifin avantajı, rahatsızlıktan, sıkıntılardan ve işkenceden kurtuluşun sözünü tutmasıdır; bu, ikilem ve sıkıntılara bir çözüm üretmektense, gözden uzak tutma, halının altına süpürme ve en önemlisi belirlediğim görev doğrultusunda önemini yitirmek gibi tekniklerle olsa da. Karmaşık dünyanın sinir bozucu tarafları gözden uzaklaştırıldığında görevlere yoğunlaşmak daha kolay olur. Seçilen görev tehlikeli bir çaba gerektiriyor veya sonuca yavaş ulaşıyorsa, insan kolayca ve pişman olmadan bu görevi bir başkası ile değiştirebilir, denenmeyen ve bu nedenle de ümit veren bir seçeneğe başvurabilir. Online'da hiçbir seçenek kesin veya değiştirilemez değildir. Hiçbir terslik kalıcı, hiçbir başarısızlık telafi edilemez değildir.

Online'da hareket ederken daha konforlu ve daha az zahmetli yollar, daha zor ve zararlı olan yollarla beraber tercih edilebilir. Offline dünyada karşılaştığımız problemler ne kadar karmaşık, sorunlu ve zorlayıcı olursa, çoğu zaman online dünyada sunduğu çözümler ve basitleştirmeler de o kadar cezbedici oluyor. Online dünya heterojen ve çoksesli bir yapıya sahip. Seçimler zinciri üzerine kurulu bu dünyada, tercihlerimiz de bir kesinlik taşımıyor, sonuçları ise birbiri ile çelişen ve bir düzen oluşturmayan durumlar oluşturuyor. Öte yandan online dünya ise karşıtlıktan uzak olan basit çözümleri ile basit ve risksiz gözüküyor. Karışıklık ve karşıtlık ne kadar fazla ise, online dünyaya yeltenme eğilimi de o kadar artıyor.

Şu sıralar yaşanan "göç krizi" ile oluşup, halkta görünen "göç korkusu" ile iyice büyüyen sorunlar, en karmaşık ve tartışmalı kategoride bulunuyor. Bu durumda ahlakın koşulsuz buyruğu, sınıra yığılan yabancı imgesi ile özetlenen "büyük bilinmezliğin" oluşturduğu korku ile karşı karşıya geliyor. Zarara yol açabilecek yabancıları görmenin yarattığı içgüdüsel korku, insanlığın sefaletiyle karşılaşıldığında ortaya çıkan ahlak duygusuyla çatışıyor. İstenci ikna etmeye çalışan ahlakın işi hiç bu kadar zor olmamıştı; gene ahlakın emirlerine kulaklarını tıkamak isteyen istencin işi bu kadar çetin olmamıştı.

Büyük çoğunluğumuz hayatının bir döneminde, böyle bir çatışmada kendimizi bir asker veya hakemin rolünde bulmuşuzdur. Bu nedenle büyük çoğunluğumuz online barınağın sunduğu bu basitleştirmeyi tercih ediyoruz. Bu barınakta, büyük üzüntü oluşturan yalanların tuzağından, görmezden ve duymazdan gelerek kurtulunabilinir. Bunu online'da yapabilmek çok kolayken offline'da bu hareketleri sergilemek imkânsızdır. Yapılan bir araştırma, birçok internet kullanıcısının kendilerini gerçek dünyanın ses

ve görüntülerinden uzaklaştırmak için internete başvurduğunu gösteriyor. Oluşturulan konfor bölgesine sadece "benzer düşünen" insanların girişine izin verilmesi, karşıt düşüncelere sahip olan insanların oluşturulan bu yapay alandan atılması ise bir başka önemli detay. Basit bir el hareketi ile sil tuşuna basmak, oluşabilecek tartışmaları ve görülmek istenmeyen detayları kullanıcının ekranından silip atıyor. İnanç duyulan şeyleri sorguya açmak, yanlışlamaya bir alan açtığı için insanlar tartışmaya girmektense tartışmadan kaçınmayı tercih ediyor ve ahlaki buyruğun önemini ve ağırlığını tartışmaktansa, ahlaki olarak kör ve sağır hale gelip, daha risksiz alternatiflere yöneliyorlar.

Proceedings of the National Academy of Science'ın yaptığı araştırmada gösterildiği gibi, ahlaki körlük ve sağırlık eğilimleri ile, "milyonlarca Amerikalı"nın "kendi taraflarının iyi, karşı tarafın ise şeytani olduğuna inandığı"nı[2] tespit edilmesi hiç şaşırtıcı değil. *New York Times*'ın yorum editörü Emma Roller, şu ana kadar en popüler Cumhuriyetçi aday olan Donald Trump'ın, sürekli yenileri eklenen koyu ırksal ve dinsel nefret retoriğiyle, "bize karşı onlar hakaretleri ve kendi taraftarlarına karşı nefret söyleminden vazgeçmeyi reddederek" "yaşadığımız viral dönem için en kusursuz aday olduğu"nu[3] belirtiyor. Peki neden? Hawaii Üniversitesi'nde görev alan bir psikolog paylaşılan viral anların en çok bilinçaltından yeşerdiğini, "nefret, korku ve öfke"nin ise bilinçdışından kaynaklandığını belirtiyor. Telefon, tablet veya laptop ekranlarının başında duran ve sadece, "viral" ötekilerle etkileşime giren

2. New York Times'ta Arthur C. Brooks'un haberi: http://nytimes.com/2015/12/27/opinion/sunday/the-real-victims-of-victimhood.html?em.

3. www.nytimes.com/2015/12/29/opinion/campaign-stops/donald-trumps-unstoppable-virality.html?emc=edit_ty_20151229&nl=opinion&nlid=43773237

insanlar ahlaklarını uykuya yatırıp, normalde kontrol altında tuttukları duyguları serbest bırakıyor.

Elbette, internet, sayıları gitgide artan ahlaken kör ve sağır internet kullanıcılarının tek *sebebi* değil fakat bu artışı hızlandırıcı ve güçlendirici bir etkisi olduğunu da belirtmek gerek.

Bu eğilimin kök sebeplerini tartışmaya açarken, kullanılan araçlara yoğunlaşmaktansa, bu araçları kullanan insanların motivasyonlarını ve bu araçların sunduğu imkânlara bu kadar hevesle yaklaşmalarını incelememiz gerekiyor. İnternet gibi, insan önüne sunulan araçların bu şekilde benimsenmesi için, kendi araçlarını arayan, tatmin olmamış bir ihtiyaç/arzu olması gerekiyor. Bu ihtiyaç/arzu, yaşadığımız dönemde yeşeren, yerleşim ve paylaşma sisteminin kalıplarını tam olarak sağlamayan yeni bir yaşam tarzından kaynaklanıyor. Sonuç olarak bu araçların ortaya çıkışı, son döneme kadar baskın olan yaşam tarzını bayağı: Modası geçmiş, yarışma dışı ve önemsiz hale getirerek, bu ihtiyaç/arzunun rakipsiz bir buyruk konumuna yükselmesine yardımcı oluyor.

Byung-Chul Han'ın önerisinden[4] yola çıkarak, (halen öncülü olan "disiplin toplumu"nun yerine geçme sürecinde olan) yeni dönemde ortaya çıkan toplumu "oyuncular/icracılar"dan biri olarak (yani, Louis Althusser'in diliyle, üyelerini her şeyden önce bir "oyuncu/icracı" olarak "celbeden" biri olarak) belirlemiştik. Buna bir de "sürekli temas içindeki yalnızlar" olarak tanımladığımız internet kullanıcılarından farklı olarak, bugünün oyuncular/icracılarının, oyunlarını aralarında sürekli rekabet ve yarış içinde sergilediğini eklemeliyim. "Oyuncu/icracı" kapasitesinde rol almak bireyselleşmenin bir sonucu-

4. *La Société de la fatigue*, Circê, 2014 (Almanca orijinali: *Müdigkeitsgesellschaft*, 2010).

dur: Cemaat bağlarının sürekli zedelenmesi, kırılganlık, uçuculuk ve nihayet ortaklıkların dağılmasıyla kendini tanımlama, kendini savunma ve kendiyle ilgilenme yükleri bireylerin omzuna bırakılıyor; kendi kaynak, kabiliyet ve üretimlerine. Alternatif düzenlerin yokluğu yüzünden, tüm görevlerin piyasanın belirlediği çerçeveye göre yerine getirilmesi gerekiyor. Bu nedenle bir oyuncu/icracı olmak için piyasa merkezli alım/satım oyununun içinde olmak gerekiyor; satış için pazara getirilmesi gereken şey satılabilir, yani potansiyel alıcıları için cazibeli bir mal olarak kişinin bireysel performansı. Bunu yapabilmek için aynı oyunda olan ve rakip olarak algılanan diğer satıcılardan daha iyi ürünler ve fiyatlar sunmak zorundalar; çünkü çevredeki insanlar, komşular, iş arkadaşları veya yoldan geçen diğerleri de oluşan bu sosyal ortamda bu oyunun içinde yer almak, rakip olmak hatta kanıtlanmadığı sürece, karşı tarafta olmak zorundalar. Bir-başkası ile karşılaşıldığında ilk tepki genel olarak şüphe ve tetikte olma duygusu oluyor; belli belirsiz bir kaygı, bir çıpa bulma dürtüsü ve gitgide daha gergin bir tehdit. Bu süre zarfında ahlaki buyruklar ortadan kalkıyor ve akıl ihtiyat öneriyor: Bırakın uyumakta olan ahlak yatmaya devam etsin.

Böylelikle, bugünlerde herkesin herkese karşı savaşta olduğu, yeniden dirilmiş Hobbesçu bir dünyanın içinde yaşadığımızı görüyoruz. Belki tam olarak bu durumda olmayabiliriz; fakat sanki öyleymiş gibi hissediyoruz. Korkunun birden fazla gözü, tehlikenin ise birden fazla kapısı vardır. Duvarlarımız deliklerle dolu; betondan yapılmış surlardan ziyade delik deşik ağlar kadar güvenliler. Hayatı çirkin ve yabani algılıyoruz; böyle hissettikçe bu çirkinlik ve yabanilik daha da uzun sürüyor. Facebook arkadaşlığı beraber bağırmak için muhteşem bir şey; fakat konu beraber hareket etmeye gelince maalesef sıfıra

yakın bir etkisi var. *Nihai deneme* anlarından (şansınız varsa sayıları az) söz etmeye bile gerek yok: Ölümsüz bir atasözünün tavsiye ettiği gibi, "gerçekten arkadaş" olduklarını kanıtlamak zorundalar; mesela, kesintiler, dış kaynak kullanımları, sözleşme iptalleri ya da işsizlik durumlarında. Bu tür anlarda ne haliniz varsa görürsünüz ve haliniz pek de iyi değildir.

Bir kurban gibi hissederiz ama neyin kurbanı? Çok kısıtlı, belki de hiçbir kontrolümüz olmayan koşulların kurbanı. Buna "kader" demeyi tercih ediyoruz ya bu bir kazayı aşağılamak gibi. Sadece başarısız olmakla kalmıyor, utancınızı katlamak için cahil ve hantal bir kaybeden olarak tanımlanıyoruz. Kaderin yüzü yoktur ama çoğu zaman ona bir yüz vermeye çalışıyoruz. Bu saldırıdan kurtulmak ve haysiyetlerini ve öz-saygılarım korumak için, kurbanların kendilerinin suçluları tespit etmesi, parmakla göstermesi ve adlandırması gerekiyor; tabii suçluların da tespit edilebilir, gösterilebilir ve adlandırılabilir bir yüze sahip olması gerekiyor.

Göçmenler, özellikle kısa süre önce gelenler, bu gereksinimleri çok iyi karşılıyor. Hepsinin önceden belirlenen (gazeteci ve politikacılar halkın isteklerini karşılamak için büyük bir hevesle yapar bunu) bir ismi (en azından jenerik bir isim) var. Bu da iki kere ikinin dört etmesi gibi güvenilir (apaçık) ve kolaylıkla ulaşılabilir sonuçlar ortaya çıkarıyor: İşinizin kırılgan olduğunu bildiğinizi ve durumunuzun belirsiz olduğunu yolda onlarla karşılaşmadan önce unutursunuz; ancak bir kez ulaştıklarında ya da yola çıktıklarında durumun bu olduğunu pekâlâ bilirsiniz.

Kurbanlaştırma hükümlülerini seçmeye yarayan mekanizma kusursuz ve yenilmez görünüyor. Halihazırda var olan bir karşı güç olmasaydı öyle de olabilirdi: Koşulsuz bir anlaşmaya değilse bile karşılıklı olarak birbirini anlamaya

yol açan karşılaşma fenomeni. Peki, Ludwig Wittgenstein'ın *Philosophical Investigations*'ta "nasıl devam edeceğini bilmek" (yani, bütün korkuların anası belirsizlikten kurtulmak ya da hiç olmazsa onu azaltmak) diye sözünü ettiği bu anlama nasıl başarılabilir? Geçen yüzyılın en önemli filozoflarından biri olan Hans-Georg Gadamer, *Truth and Method* eserinde bunun yolunu gösterdi: Anlama "ufukların kaynaşması"ndan geçer. Bu, Gadamer'in felsefesinin özünü bana göre en iyi şekilde dillendiren Jeff Malpas'ın dediği gibi "ortak bir ufuk çerçevesi oluşturmak"tan (*Horizontverschmelzung*[5]) geçiyor. Karşılaşan ve birbiriyle iletişime geçen insanlığın kullandığı diller, tarafların her birinin içinde yaşadıkları dünyada (*Lebenswelte*'lerinde) ikamet etmelerini, o dünyayı anlamlandırmalarını sağlayan diller tarafından çizilen bilgi ufukları gitgide erime ve birbirine karışma noktasına geliyor. Fakat eklememe izin verin, bunun gerçekleşmesi için, birbirine aşina olmayan, öncesinde ayrı bulunan, anlaşmazlık içindeki ve bu nedenle yabancı iki alanın iletişimin her iki tarafı için tanışması, "yaşanan dünyalar"ın gitgide örtüşmeye yaklaşması gerekiyor. *Horizontverschmelzung* ve *Lebensweltverschmelzung*'un birbirini koşullayarak iç içe geçmesi, karşılaşılan zorlukların beraber üzerinden gelmesi, bu oluşumu başarılı kılar.

Fakat unutmamamız gereken şey Gadamer'in kavramının kök parçası olan ve anlamanın tanımını oluşturan nokta, bunun daima tamamlanmamış, gelişme halinde, devam eden, bitimsiz ve muhtemelen sonu olmayan bir süreç olmasıdır. Bu sebeple Gadamer, anlamanın "yöntem ya da tekniğe indirgenemez olduğunu belirtir. Anlamayı

5. Jeff Malpas, "Hans Georg Gadamer", Edward N. Zalta (Der.), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, (2015 yaz edisyonu), http: //plato.stanford.edu/archives/sum2015/entries/gadamer.

hedefleyen konuşmalarda hangi yöntem ya da teknik kullanılırsa kullanılsın, bu ancak konuşmanın içinde şekillenir ve yeniden müzakere edilir ve düzenlenir. Bu fikir Richard Sennett tarafından geliştirilmiş, diyaloğun "enformel" olması ve daha baştan prosedürlere bağlanmaması gerektiği belirtilmiştir.

Özetlemek için Mapas'ın analizini bir kez daha alıntılayayım.

> Gadamer'in *Truth and Method*'da ulaştığı anlama metodu konuşmadan geçer. Konuşma belli bir noktada anlaşmayı hedefleyen iki taraf arasında bir alışveriş doğurur. Sonuç olarak alışveriş hiçbir tarafın kontrolü altında değildir, kontrolü konunun kendisi sağlar... Hem konuşma hem de anlama iki tarafın da anlaşmasını barındırdığından, Gadamer bütün anlamaların ortak, diyalog içerisinde oluşan bir dil barındırdığını belirtir.

Başka bir deyişle, tatlının kanıtının yenmesi üzerinden oluşturulduğu gibi, bir konuşmanın kanıtı da iki tarafın, konunun ortaya çıkardığı engellere ortak paydadan bakabilme ve ortak bir noktada uzlaşması (ya da uzlaşmamaya anlaşması) üzerinden oluşur. Ortaya çıkan engeller ne olursa olsun, konuşma her zaman anlaşmaya, bu şekilde de bir arada yaşayabilmeye giden en doğru ve alternatifsiz yol olacaktır. Appiah'nın sözlerini dikkatle okuyalım ve hatırlayalım:

> Üzerine düşeceğim model konuşmadır, özellikle farklı hayat tarzları benimsemiş olan insanların arasında oluşan konuşmalar. Dünya gün geçtikçe kalabalıklaşıyor: Gelecek 50 yıl içerisinde nüfusumuz 9 milyarı bulacak. Şartlara bağlı olarak, sınırlar arası konuşmalar muhteşem veya sinir bozucu olabilir; fakat kaçınılmaz oldukları kesindir.

Appiah'nın sözleri, tekinsiz bir şekilde, yaşanan "göç krizi"nin günümüz sistemi hakkında ortaya çıkardıkları, seçeneklerimiz –istesek de istemesek de– ve gelecekte olacaklar hakkında isabetli bir son gibi görünüyor.

AYANTI

Kamusal kaygı ve korkuların odak ve çıkış noktaları olagelen televizyon haberleri, gazete başlıkları, politik konuşmalar ve internet tweet'leri bugünlerde "göç krizi"ne referanslarla dolup taşıyor; görünüşe göre Avrupa'yı istila ederek, bildiğimiz, uyguladığımız ve el üstünde tuttuğumuz yaşam şeklinin çöküşü ve ölümüne işaret ediyor. Bu kriz, an itibariyle, kanaat oluşturucuların açtığı insan zihni ve duygularını işgal etme ve tabi kılma yönündeki daimi savaşın politik doğrucu bir tür kod adıdır. Bu savaş alanından yapılan haber yayınının etkisi hakiki bir "ahlaki paniğe" neden olmaya başlıyor.

Ben bu sözleri yazarken, nasırlaşmış bir duyarsızlık ve ahlaki körlükten doğan başka bir trajedi gelip çatmak için pusuda bekliyor. Kamuoyunun, reyting açgözlüsü medya ile işbirliği içinde "mülteci trajedisinden bıkkınlık" noktasına doğru gitgide ve durmaksızın yaklaştığına dair işaretler birikiyor. Boğulmuş çocuklar, aceleyle dikilen duvarlar, dikenli teller, aşırı kalabalık toplama kampları ve göçmenlere baş belası muamelesi etme konusunda birbiriyle rekabet eden hükümetler, kıl payı kurtulma ve güvenlik için seyahatin sinir bozucu tehlikeleri; tüm bu ahlaki rezaletler hiç olmadığı kadar az haber niteliği taşıyor ve gittikçe daha seyrek olarak "haberler"de yer alıyor. Ne yazık ki, şokların kaderi normalliğin rutinine dönüşüyor; kendini tüketen, gözden kaybolan ve unutulma örtüsüne sarılarak vicdanlardan kaybolan ahlaki paniğin rutinine...

Z. Bauman

* * *

Z. Bauman bu kitabında çağımızın en önemli sorunlarından birini eleştirel bir perspektiften hareketle masaya yatırıyor: Göçmenlik meselesi...

AYRINTI • İNCELEME
ISBN: 978-605-314-286-7
9 786053 142867

9 ₺